

3135

53

**วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร
เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่**

หอสมุดแห่งชาติรัชกาลที่ ๑ เชียงใหม่ ดอยดงเมฆมณี

PN 1/1

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

จัดพิมพ์เป็นที่ระลึก

เนื่องในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วันเสาร์ที่ 28 ตุลาคม 2543

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

ISBN 974-85311-1-2

ผู้รวบรวมและเรียบเรียง
จรรย์ สุนทรสิงห์

ที่ปรึกษา

พระธรรมสิทธิธำจารย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
พระครูโกศลธรรมวิจิตร เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
พระครูปลัดสิทธิวัฒน์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนธรรมราชศึกษา
ศาสตราจารย์เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พันตรีเนเรศร์ จิตรักษ์ อนุศาสนาจารย์มณฑลทหารบกที่ 33

ผู้จัดพิมพ์

องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
ที่ระลึกเนื่องในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร
ตุลาคม 2543, จำนวน 5,000 เล่ม

พิมพ์ที่ ดาวคอมพิวกราฟิค

14 ถนนศิริมั่งคณาจารย์ ซอยสายน้ำผึ้ง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ / โทรสาร (053) 221097

เลขที่ ๖๖๖
๖๖๖

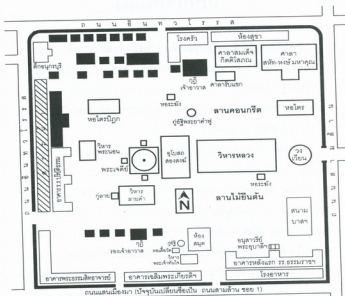
เลขหมู่ 294 3135

9 6452

๖.2

เลขที่เก็บ 7624

■ คู่มือสงฆ์

แผนผังวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

ผู้เขียน : จรัญ สุนทรสิงห์

ตุลาคม 2543

อนุโมทนา

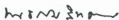
ในโอกาสที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร วัฒนานนท์ พระองค์สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชสมภพเจ้า พระองค์สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงพระราชทานผ้าพระกฐินให้องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย น้อมนำมาถวาย ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ในวันที่ 28 ตุลาคม 2543 นี้

องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ได้มีจิตศรัทธาจัดพิมพ์หนังสือ "วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่" จำนวน 5,000 เล่ม ถวายในโอกาสอันเป็นมหามงคลนี้ด้วย นับเป็นกุศลเจตนาศรัทธาอันน่าสรรเสริญยิ่ง ทั้งนี้เพราะวัดพระสิงห์ฯ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิด "วรมหาวิหาร" มีประวัติอันยาวนาน น่าศึกษาน่าสนใจ มีปูชนียวัตถุคู่บ้านคู่เมือง เช่นพระวิหารลายคำ อุโบสถสองสงฆ์ หอไตร เป็นต้น และที่สำคัญวัดพระสิงห์ฯ ในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นมีทั้งกษัตริย์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ บุคคลสำคัญรวมทั้งราชการและศรัทธาประชาชน เป็นผู้ก่อสร้าง บูรณะ ซ่อมแซม มาโดยตลอด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพระศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนในสมัยนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาในกุศลศรัทธาเจตนาอันแน่วแน่ขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายอันมีพระพุทธสิหิงค์เป็นต้น โปรดดล-
บันดาลประทานพรให้บุคลากรขององค์การโทรศัพท์แห่ง
ประเทศไทยทุกท่านพร้อมครอบครัว และศรัทธาสาธุชนทั้งหลาย
เจริญด้วยเกียรติยศ ปรากฏด้วยเกียรติคุณ และสมบูรณ์
พูนผลในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

ขออำนาจพร

(พระธรรมสิทธิอาจารย์)

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

11 ต.ค. 43

สารบัญ

ภาคที่ 1 ประวัติวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

ชั้นและที่ตั้ง, อาณาเขต	1
ประวัติผู้สร้าง	4
ผู้บูรณะปฏิสังขรณ์	5
ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ	10
พระพุทธรูปหินทราย หรือพระสิงห์	10
พระเจ้าทองทิพย์	13
พระอุโบสถ	14
พระวิหารหลวง, วิหารลายคำ	15
หอไตร	16
พระมหาเจดีย์, กุฎี	17
กุฎพระยาคำฟู, วิหารพระพุทธไสยาสน์	18
หอพระไตรปิฎก (หอธรรมใหม่)	18
ศาลาสมเด็จพระกิตติโสภณ, ศาลาสัทท-หงษ์ มหาคุณ	19
โรงเรียนธรรมราชศึกษา	19
อาคารพระธรรมสิทธิศาสตร์	20
พระเจ้า 700 ปี ศรีเมืองเชียงใหม่	21
ลำดับและประวัติเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์	23
สังเขปประวัติครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย	24
ประวัติพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อุดตลิว)	28
ประวัติและผลงานพระธรรมสิทธิศาสตร์ (หนู ถาวโร)	34

ภาคที่ 2 ประวัติเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ 9 พระองค์	
พระเจ้าบรมราชาธิบดี กาวิลละ	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 1	39
พระเจ้าธรรมลังกา	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 2	41
เจ้าเศรษฐีคำฝั้น	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 3	41
เจ้าหลวงพุทธวงศ์	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 4	42
พระเจ้ามโหตรประเทศ	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 5	43
พระเจ้ากาวีโรรส สุริยวงศ์	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 6	44
พระเจ้าอินทวิชยานนท์	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 7	44
พระเจ้าอินทวโรรส สุริยวงศ์	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 8	46
พลตรีเจ้าแก้วขวัญ	
พระผู้ครองเจ้านครเชียงใหม่ องค์ที่ 9	47
ภาคที่ 3 ประวัติวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ภาษาอังกฤษ	
The History of Wat Phra Singh Voramahavihara	49

อดีต
เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

1. พระอภัยสารทะ สังฆปาโมกข์
(ครุบาโสภา โสภโณ) วัดฝายหิน
2. พระโพธิรังษี มารศรีศาสนานิการ
(ครุบาจันทร์แก้ว คนธราโร) วัดเขตวัน
3. พระอภัยสารทะ
(ครุบาก่อนแก้ว อินุทจกโก) วัดเขตวัน
4. พระอภัยสารทะ นทีสิบุรุมอาจารย์
(ครุบาอุทธา อภิวิไล) วัดทุ่งยู
5. พระโพธิรังษี
(ศรีโหม้ คนธราโร) วัดพระสิงห์
6. พระมงคลราชมุนี
(สมบุรณ์ จันทวิไล) วัดเขตวัน
7. พระเทพวิสุทธาจารย์
(อินสม อภิไชโย) วัดพระธาตุดอยสุเทพฯ
8. พระเทพวรสิทธิอาจารย์
(ดวงคำ ชุ่มมิ่งทินโน) วัดลำนา
9. พระธรรมสิทธิอาจารย์
(หนู ถาวโร) วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ องค์ปัจจุบัน

10. พระราชพุทธิญาณ
(กุศล คนธรวโร) วัดบุพพาราม

สิงห์คู่ประตูด้านหน้า

พระวิหารหลวง

ประวัติ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

ชั้นและที่ตั้ง

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นอารามหลวงชั้นเอก ชนิด
วรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 2 ถนนสามล้าน ตำบลพระสิงห์ เขต 1
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ (053) 275139

อาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนอินทวโรธ ยาว 192 เมตร (96 วา)
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ถนนสามล้าน ยาว 230 เมตร (115 วา)
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ถนนแสนเมืองมา ยาว 230 เมตร (115 วา)
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ถนนอินทวโรธ ยาว 234 เมตร (117 วา)

ลักษณะพื้นที่ของวัด เป็นรูปสี่เหลี่ยม มีถนนล้อมรอบทั้งสี่ด้าน
เขตพุทธาวาสอยู่ส่วนกลางของวัด รอบเขตพุทธาวาสเป็นสนามหญ้า
ลานคอนกรีต และไม้ยืนต้น สำหรับเขตสังฆาวาสมีถนนซอยและ
กุฏิสงฆ์สร้างเรียงกันอย่างเป็นระเบียบ โดยมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม
อาคารพระธรรมสิทธิอาจารย์ อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารโรงเรียน
ธรรมราชาศึกษา และศาลาการเปรียญ ตั้งอยู่รอบเขตพุทธาวาส

พื้นที่ของวัดพระสิงห์มีเนื้อที่ 25 ไร่ 2 งาน 15 ตารางวา โฉนดเลขที่ 4051 เล่ม 42 เลขที่ดิน 14 และมีที่ดินธรณีสงฆ์อีก 1 แปลง เนื้อที่ 3 งาน 5 ตารางวา โฉนดเลขที่ 25252 หน้าสำรวจ 381 อยู่ที่ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่¹

ป้ายชื่อวัดในเชียงใหม่ส่วนมากจะเขียนทั้งภาษาไทยและภาษาล้านนา

ผู้สร้าง

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นอารามที่พระเจ้าผายุ ทรงสถาปนาขึ้น ประมาณพุทธศักราช 1888² เดิมเรียกว่า วัดลิเซียง โดยที่หน้าวัดเป็นท้องสนาม ประชากรมาประชุมซื้อขายสินค้ากัน จนกลายเป็นตลาดลิเซียง (ลิ หมายถึง ตลาด) และเรียกชื่อวัดว่าวัดลิเซียงไปด้วย

¹ กองพุทธศาสนสถาน, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 1, โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ, 2525, หน้า 495-499

² ชุม ณ บางช้าง, ประวัติวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร, โรงพิมพ์ ร.ส.พ., กรุงเทพฯ, 2520.

ประมาณ พ.ศ.1943 เจ้ามหาพรหม ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์มาจากกำแพงเพชร และนำไปถวายแด่พระเจ้าแสนเมืองมา พระเจ้าแสนเมืองมาจะอัญเชิญไปประดิษฐานวัดนุปรามาราม (วัดสวนดอกปัจจุบัน) แต่เมื่อไปถึงวัดสี่เซียง คานราชรถหักเดินทางต่อไปไม่ได้ จึงให้นำพระพุทธรูปสิงห์ประดิษฐานที่วัดสี่เซียง ตั้งแต่นั้นมาประชาชนจึงเรียกว่าวัดสี่เซียงพระ และต่อมาเรียกว่าวัดพระสิงห์

ต่อเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล กษัตริย์องค์ที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิด วรมหาวิหาร ในวันที่อาทิตย์ที่ 30 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2483 แล้วจึงได้นามเพิ่มว่า วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

แสนเมืองมา ราชเจ้าเอ็งซัน	เสด็จด่วนตื่น นำไป
เจ้าทวาระ เชียงเรียก(ท่าแพ)ศรีไส	ยาดราไป ลีเซียงพระแก้ว
มหาชน กมลมองแก้ว	ถวายบูชา ชันข้าว
เถิงวัดสี่เซียง คานรถชำร้าว	แกนรถม่อยหัว นักลง
ราชรถ ต้องไปปลดปลง	นำพระสิงค์ลง รถไปบได้
เขาจิ่งทูลสา วันทากราบไหว้	แสนเมืองมา ท่านพระ
ว่าพระสิงค์คำ จำใจบ่ละ	ใครเนาอยู่เนี เมินนาน
พระจะอมนริศร์ ทรงคิดเถิงการ	บรมสมการ อิกการแก้กัล้า
พระสิงค์คำ ใครมาโปรดชา	หือถาปนา เขตวัด
หืออำมาตย์หลวง หังปวงเร่งรััด	แปลงหอพระเจ้า เจงงาม
พุนุชะ เญิงชายหลายหลาม	ห้ามพระสิงค์คำ ขึ้นบนอาสน์อ้า
วัดสี่เซียงพระ เดิมออนก่อนหล้า มาเป็น"วัดพระสิงห์"ไป	
ต่อจากนั้น เวียงพิงค์ศรีไส	ก็รุ่งเรืองไร เงินค่าน้ำเข้า'

¹ ศาสตราจารย์เกียรติคุณณเฑียร พยอมยงค์, คร่ำคร่า 700 ปีเมืองเชียงใหม่, ดาวคอมพิวกราฟิค, เชียงใหม่, 2539, หน้า1175.

พระประวัติผู้สร้าง

พระเจ้าผาย¹ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าคำฟู กษัตริย์รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์เม็งราย ได้ครองราชสมบัติต่อจากพระราชบิดาใน พ.ศ. 1887 เมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษา ในยุคนั้นนครเชียงใหม่มีสภาพเป็นราชธานีอีกครั้งหนึ่ง เพราะพระเจ้าผายไม่ทรงโปรดที่จะไปประทับที่เมืองเชียงแสน เช่น พระเจ้าคำฟู

พระเจ้าผาย เป็นกษัตริย์ทรงทศพิธราชธรรม บ้านเมืองอยู่ร่มเย็นเป็นสุข การพระศาสนารุ่งเรือง พระเจ้าผายสวรรคต พ.ศ. 1910 ครองราชสมบัติได้ 23 ปี²

ในการสถาปนาวัดพระสิงห์ระยะแรกนั้น พระเจ้าผายโปรดให้ก่อสร้างปุระนียัตถุและถาวรวัตถุตามหลักฐานที่พอมิปรากฏ ดังต่อไปนี้

1. **พระเจดีย์และพระพุทธรูปอื่นๆ** ประจำคุ้มคูหา 4 ทิศ เพื่อบรรจุ พระอัฐิพระเจ้าคำฟูพระราชบิดา พระเจดีย์องค์นี้ได้รื้อลงในคราวที่ครูบาศรีวิชัยสร้างพระวิหารขึ้นใหม่

2. **พระวิหารหลวง** เมื่อทรงสร้างพระอารามสำเร็จแล้ว พระเจ้าผายโปรดให้อาราธนาพระมหาอัคญะจุฬิเถระ (พระมหาอภัยจุลเถระ) และพระสงฆ์ศิษย์อีก 10 รูป จากวัดพระธาตุนครพิศุขไชย ลำพูน มาอยู่จำพรรษาที่พระอารามแห่งนี้ด้วย (วิหารหลวงหลังเดิมชำรุดทรุดโทรม ครูบาศรีวิชัย รื้อและสร้างขึ้นใหม่ พ.ศ. 2467-2468 ในสมัยพลตรีเจ้าแก้วขวัญ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 9)

¹ในหนังสือ ชินมาลีปกรณ์ เรียกว่า ตายุมหาราช

²สงวน โชติสุวรัตน์, คนดีเมืองเหนือ, จัดพิมพ์จำหน่ายโดย สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ป.พิณาคะ การพิมพ์, กรุงเทพฯ, 2515, หน้า 120.

วิหารลายคำ

อุโบสถสองสงฆ์

วิหารหลวง คุรุบาทศรีวิชัย และเจ้าแก้วนารีรัฐ ร่วมกับศรัทธาประชาชน
สร้างขึ้นใหม่ (แทนหลังเก่าที่ชำรุด) เมื่อปี พ.ศ. 2467-2468

ผู้บูรณะปฏิสังขรณ์

รัชสมัยพระเมืองแก้วหรือสิริธรรมจักรพรรดิราช (พ.ศ.2038 – 2068)
ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ วัดพระสิงห์และทรงสร้างกุฎลายขึ้น

รัชสมัยพระเมกุฏิวิสุทธิวงศ์ (พ.ศ.2094–2101) ได้อาราธนาสมเด็จพระ
เจ้าศรีนันทะ แห่งวัดพระสิงห์ไปต้อนรับพระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์แห่ง
เมืองหงสาวดีด้วย

ในสมัยที่เชียงใหม่และลานนาไทยเสียเอกราช ตกเป็นเมืองขึ้น
ของพม่า (พ.ศ.2101 – 2317) ไม่ปรากฏหลักฐานเรื่องราวเกี่ยวกับ
วัดพระสิงห์ สันนิษฐานว่าคงมีสภาพเป็นวัดร้าง¹

¹โกชัย สวิกบุตร และคณะ. ประวัติวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร, ที่ระลึกงานกุฐิน
พระราชทาน กรมการฝึกหัดครู, โรงพิมพ์ข้างเมือก, เชียงใหม่, 2526. (หน้า 1 - 18

รัชสมัยพระเจ้าบรมราชาธิบดีหรือ กาวิละ (พ.ศ. 2324 - 2358) ได้ทรงสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระสิงห์ดังนี้

1. พระอุโบสถ ทรงสร้างขึ้นใหม่
2. พระเจดีย์ ทรงสร้างขึ้นใหม่และบรรจุ พระบรมธาตุไว้ด้วย
3. พ.ศ.2363 พระเจ้าช้างเผือกธรรมลังกา โปรดให้สร้าง พระพุทธรูปเพื่อประดิษฐานในพระวิหารหลวง
4. พ.ศ. 2369 ทรงซ่อมพระวิหารลายคำ

รัชสมัยพระเจ้าธรรมลังกาหรือช้างเผือก (พ.ศ. 2358 - 2364) ได้ทรงสร้างพระวิหารลายคำจนสำเร็จบริบูรณ์ โดยให้ช่างชาวลานนาไทย และชาวกรุงเทพฯ เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ทองและสุวรรณหงส์

รัชสมัยเจ้าหลวงเศรษฐีหรือคำฝั้น(พ.ศ.2364-2367)โปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์กุฎลาย โดยให้ช่างชุดแต่งกุใหม่ ในการนี้ได้พบโบราณวัตถุจำนวนมากเช่น นีบทองคำ 1 ใบ ซึ่งบรรจุพระพุทธรูปทองคำ เงิน ทองแดง แก้วเขียว แก้วขาว แก้วมทานิล รวม 74 องค์ และธัญมณีค่าอีก 85 เม็ด เป็นต้น เจ้าหลวงเศรษฐีโปรดให้บรรจุไว้ในกุฎตามเดิม

รัชสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ (พ.ศ.2413-2439) โปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์ ดังนี้

พ.ศ. 2429 พระวิหารลายคำ ได้ทรุดโทรมลงตามกาลเวลา ได้รับการซ่อมแซมให้ดีขึ้น

พ.ศ. 2440 โปรดให้สร้างมุขพระวิหารหลวง

รัชสมัยพระเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ (พ.ศ 2440-2452) โปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง

ในสมัยพลตรีเจ้าแก้วนวรัฐ (2452-2482) เจ้าดารารัศมี พระราชชายาในรัชกาลที่ 5 ร่วมกับพลตรีเจ้าแก้วนวรัฐ และครูบาศรีวิชัย (นักบุญแห่งลานนาไทย) ได้ก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ ดังนี้

พ.ศ. 2467 ได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ (พระมหาเจดีย์หรือพระธาตุนหลวง) ในการนี้ได้พบโบราณวัตถุมีค่าจำนวนมาก เช่น โถง 3 ชั้น ชั้นนอกทำด้วยทองเหลือง หน้า 254 บาท 3 สลึง สูง 23 นิ้ว ชั้นกลาง ทำด้วยเงิน หน้า 185 บาท 2 สลึง สูง 18 นิ้ว ชั้นในทำด้วยทองคำหนัก 122 บาท 2 สลึง สูง 14 นิ้ว ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพระโกศบรรจุพระอัฐิพระเจ้าคำฟู และยังได้พบแผ่นทองคำจารึกเรื่องราวต่างๆ อีกหลายชิ้น แต่โบราณวัตถุเหล่านี้ได้สูญหายไปนครหลวงสงครามเอเชียบูรพา พ.ศ. 2484

พ.ศ. 2467-2468 ได้สร้างพระวิหารหลวงขึ้นใหม่แทนหลังเก่า ที่ทรุดโทรมเกินความสามารถจะซ่อมแซมได้

พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กษัตริย์รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์จักรี และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ได้เสด็จประพาสเชียงใหม่ และเสด็จพระราชดำเนินมาทรงมนัสการและสมโภชพระพุทธรูปลินาศ ในการนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับเป็นองค์ประธานร่วมกับเจ้าแก้วนวรัฐ ในการบูรณะปฏิสังขรณ์หอพระไตรปิฎกและพระอุโบสถสองสงฆ์ จนสำเร็จเรียบร้อยเมื่อ พ.ศ. 2472 และได้มีงานฉลองสมโภชเป็นการมหิฬาร

พ.ศ. 2483 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล กษัตริย์รัชกาลที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี ได้ยกฐานะวัดพระสิงห์ขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดวรมหาวิหารได้ชื่อใหม่เป็น "วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร" มาจนกระทั่งปัจจุบัน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
กษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี

ยุคพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อุตตสิโว) พ.ศ.2493-2516
ได้มีการก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุจำนวนมาก อาทิ

พ.ศ. 2496 ซ่อมพระวิหารลายคำ

พ.ศ. 2498-2508 สร้างอาคารเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษา
ขนาดกว้างมุข 10 เมตร 94 เซนติเมตร ยาว 69 เมตร สูง 18 เมตร

พ.ศ.2506 สร้างศาลาสมเด็จพระกิตติโสภาค

พ.ศ. 2513 สร้างศาลาสหัท-หงส์ มหาคุณ

ยุคพระธรรมสิทธาจารย์ (หนู ดาวโร) ตั้งแต่ 2517-ปัจจุบัน)
ได้มีการก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุอีกมาก เช่น

พ.ศ. 2526 บูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง โดยเปลี่ยนกระเบื้อง
ซ่อฟ้าใบระกา หางหงส์ ประติมากรรมหน้าต่างและส่วนอื่นๆ อีก สิ้นทุนทรัพย์
ในการซ่อมแซม ประมาณ 8 ล้านบาท

พ.ศ. 2538-2541บูรณะปฏิสังขรณ์วิหารลายคำ โดยเปลี่ยนกระ
เบื้อง ซ่อมซ่อฟ้าใบระกา ซ่อมสี และอื่นๆ งบประมาณจากกรม ศิลปากร
กระทรวงศึกษาธิการ และศรัทธาประชาชน เป็นเงิน 3,800,000 บาท

พ.ศ.2539 สร้างอาคารพระธรรมสิทธาจารย์ 5 ชั้น สิ้นทุนทรัพย์
ประมาณ 12 ล้านบาท ปัจจุบันใช้เป็นห้องเรียน ห้องประชุมพระสังฆา
ธิการ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานเจ้าคณะ
อำเภอเมืองเชียงใหม่

พ.ศ. 2539 เป็นประธานสร้าง“พระเจ้า 700 ปี ศรีเมืองเชียงใหม่”
เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่เชียงใหม่มีอายุครบ 700 ปี

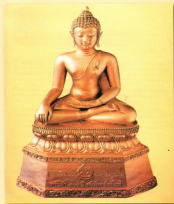
พระมหาเจดีย์

พระประธานในวิหารหลวง

พระแก้วมรกตจำลอง

พระเจ้า 700 ปี ศรีเมืองเชียงใหม่

พ.ศ. 2540 สร้างอาคารเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา ขนาดกว้าง 12 เมตร ยาว 80 เมตร 3 ชั้น ด้วยเงินงบประมาณจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นเงิน 8,400,000.- บาท

พ.ศ. 2540 สร้างตึกอนุกรมปูรี พระครูสิทธิธรรมโมเขต (สาธิต ตามพระหัตถ์) เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง คณะลูกหลานขุนอนุกรมปูรี และคณะศรัทธาร่วมกันบริจาค 2,150,000 บาท

พ.ศ.2541 เริ่มสร้างกำแพงรอบวัด แทนกำแพงเก่า ยาว 886 เมตร คณะสงฆ์ คณะศรัทธาร่วมกันบริจาค รวมเป็นเงิน 4,437,600 บาท

พ.ศ. 2542 เริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถสองสงฆ์ ปัจจุบันยังไม่แล้วเสร็จ ใช้ทุนทรัพย์ที่เหลือจากการสร้างพระเจ้า 700 ปี ศรีเมือง เชียงใหม่ และพระพุทธรูปสีนึ่งจำลอง จำนวน 750,000 บาท ในปี 2543 กระทรวงศึกษาธิการจัดสรรงบประมาณมาให้อีก 3,500,000 บาท

พ.ศ. 2543 ซ่อมแซมอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยได้รับงบประมาณการซ่อมแซมจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 2,000,000 บาท

บุษนิยวัตถุและถาวรวัตถุ

พระสิงห์ หรือ พระพุทธรูปสิงห์¹

เป็นพระพุทธรูปหล่อสำริด ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 1 เมตร สกulptural แบบเชียงแสน ซึ่งมีพระพุทธรูปลักษณะองค์พระอวบอ้วนมาก พระอุระ (อก)ใหญ่ ประทับขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย สังฆาฏิ (ผ้าพาดบ่า) สั้น เนื้อพระตัน พระพักตร์กลมคล้ายผลมะตูม พระหนุ(คาง) เป็นรอยหยักกลม พระองค์ลี (นิ้วมือ)ไม่เสมอกัน เม็ดพระศก(ผม)ใหญ่ พระรัศมีเป็นต้อมกลม แบบบัวตูม พระกรขวาวางเหนือพระชานุ (เข่า)²

พระสิงห์หรือพระพุทธรูปสิงห์

ความเป็นมาของพระพุทธรูปสิงห์ หรือพระสิงห์ ปรากฏอยู่ในสิงห์คันทาน ของพระโพธิ์รังสีเถระ³ และพงศาวดารโยนก ของพระยาประชากิจกรจักร (แช่ม บุนนาค) ซึ่งสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 8 (พระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 700 ปี) กษัตริย์ 3 องค์ และพระอรหันต์ 20 องค์ในลังกา ปรารภนาจะเห็นองค์

¹โกชัย สาริกบุตร และคณะ, ประวัติวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร, เล่มเดิม หน้า 21 - 28

²กรมศิลปากร, พระพุทธรูปสิงห์, ครอบรอบ 46 ปี, กรุงเทพฯ, 2537, หน้า 131

³สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานพระโพธิ์รังสีเถระ พงศาสิงห์คันทาน พ.ศ. 1954 - 2000

พระพุทธสิหิงค์ (พระสิงห์)

พระพุทธเจ้า จึงให้พระยานาคตนหนึ่งเนรมิตขึ้นมา พระยานาคเนรมิตตนเป็นพระเพตุรเจ้าสมบูรณด้วยมหาปฐิสลักขณะ ประทับนั่งเหนือโพธิบัลลังก์ กษัตริย์และประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาพร้อมทั้งกล่าวสรรเสริญและทำสักการะบูชาถึง 7 วัน

กษัตริย์ 3 องค์และพระอรหันต์ 20 องค์ โปรดให้หล่อพระพุทธรูปปฏิมาด้วยทองสำริด ขณะที่นายช่างกำลังหล่ออยู่นั้น กษัตริย์องค์หนึ่งกริ้วที่นายช่างไม่สามารถทำได้ตามพระทัย จึงใช้ธรรพะกรหวดถูกนิ้วนายช่างจนได้รับความเจ็บปวด และปรากฏว่านิ้วของพระพุทธรูปงามชำรุดไป 1 นิ้ว เมื่อทำพิธีสมโภชบูชาแล้วได้ถวายพระนามว่า **พระพุทธรูปลินาศ** เพราะมีพระอุระง่าเช่นราชสีห์

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 พระร่วงเจ้า กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยทรงแม่อำนาจไปถึงนครศรีธรรมราช และเจ้านครศรีธรรมราช ได้ถวายพระพุทธรูปลินาศซึ่งตนได้รับมาจากลังกาแด่พระร่วงเจ้า ต่อมาพระรามาธิบดีแห่งกรุงศรีอยุธยา ได้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่กรุงศรีอยุธยา

พระยาญาณติสเจ้าเมืองกำแพงเพชร ได้รับพระพุทธรูปลินาศจากพระมารดาของตน ซึ่งเป็นพระมเหสีองค์หนึ่งของพระบรมราชาธิราชที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยา และได้อัญเชิญมาไว้ในเมืองกำแพงเพชร

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 เจ้ามหาพรหม พระอนุชาของพระเจ้ากือนา กษัตริย์วิษณุราชที่ 8 แห่งราชวงศ์เม็งราย ซึ่งเป็นผู้ครองเมืองเชียงใหม่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปลินาศ จึงยกทัพไปล้อมเมืองกำแพงเพชร และให้พระสุคันธมหาเถระเป็นทูตไปขอพระพุทธรูปลินาศ พระยาญาณติสก็ยอมยกให้

เจ้ามหาพรหม ได้ขัญเชิญพระพุทธรสิหิงค์มาถวายแก่พระเจ้าแสนเมืองมา แต่ได้ขออนุญาตขัญเชิญไปจำลองแบบที่เชียงรายก่อน เจ้ามหาพรหมได้ให้นายช่างซ่อมนี้้วพระหัตถ์ที่ชำรุด และโปรดให้จำลองขึ้นมาใหม่อีกองค์หนึ่ง เมื่อได้จำลองพระพุทธรสิหิงค์เสร็จแล้ว จึงได้ขัญเชิญกลับคืนมาให้พระเจ้าแสนเมืองมา โดยได้นำล่องแพมาตามลำน้ำปิง ครั้นถึงทำน้ำวังสิงห์คำ จึงได้มอบพระพุทธรสิหิงค์ให้กับพระเจ้าแสนเมืองมา ซึ่งพระเจ้าแสนเมืองมาพร้อมด้วยประชาชน ได้ขัญเชิญขึ้นรถบุษบกตั้งขบวนแห่เพื่อนำไปประดิษฐานไว้ ณ วัดปูผาราม (วัดสวนดอก) ครั้นชักรถไปถึงสนามหน้าวัดลีเชียง รถเกิดติดขัดชักต่อไปไม่ได้ จึงทรงพระดำริว่า ขROYพระพุทธรสิหิงค์พอพระทัยจะประดิษฐานอยู่ที่วัดลีเชียงนี้ พระเจ้าแสนเมืองมาได้ขัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ที่พระวิหารจตุรมุขของวัดลีเชียง ตั้งแต่นั้นประชาชนจึงเรียกว่า "วัดลีเชียงพระ" และต่อมาเรียกชื่อวัดลีเชียงพระว่า "วัดพระสิงห์" ตามชื่อของพระสิงห์ จนกระทั่งปี พ.ศ.2483 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร จึงเรียกชื่อใหม่ว่า "วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร"

ในสมัยพระเมืองแก้ว (พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิราช) โปรดให้สร้างพระวิหารลายคำขึ้น สำหรับประดิษฐานพระพุทธรสิหิงค์

พระพุทธรสิหิงค์ ประดิษฐานที่อยู่วัดพระสิงห์ประมาณ 255 ปี ใน พ.ศ.2205 เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงได้เชียงใหม่ในอำนาจแล้วจึงขัญเชิญพระพุทธรสิหิงค์ไปประดิษฐานไว้ที่พระวิหารหลวงวัดพระศรีสรรเพชญ์

พ.ศ. 2310 เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว ชาวเชียงใหม่ซึ่งเป็นกองหนึ่งในทัพพม่าจึงขัญเชิญกลับไปยังเมืองเชียงใหม่ตามเดิม

พระเจ้าทองทิพย์

พ.ศ.2325 เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กษัตริย์
รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี ได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติแล้ว จึงัญเชิญ
พระพุทธรูปสิงห์มาประดิษฐานไว้ ณ พระราชวังบวรสถานมงคล

ปัจจุบันพระพุทธรูปสิงห์มี 3 องค์ คือ

1.ที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
กรุงเทพมหานคร นักโบราณคดีกล่าวว่า สร้างในสมัยสุโขทัย ตามแบบ
ศิลปะลังกาในสมัยสุโขทัยยุคต้น

2.ที่หอพระพุทธรูปสิงห์ นครศรีธรรมราช นักโบราณคดี
กล่าวว่า เป็นฝีมือสกุลช่างนครศรีธรรมราช

3.ที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เชียงใหม่ นักโบราณคดี
กล่าวว่า เป็นศิลปะสกุลช่างเชียงแสน

พระพุทธรูปสิงห์หรือพระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้าน
คู่เมืองลานนาไทยมาแต่โบราณกาล ในวันสงกรานต์จะัญเชิญ
พระสิงห์ประดิษฐานบนรถบุษบกแห่รอบเมือง เพื่อให้ประชาชน
ได้สักการะบูชาเป็นประเพณีสืบมา

พระเจ้าทองทิพย์

พระเจ้าทองทิพย์ เป็นพุทธรูป
สิงห์จำลอง หรือพระสิงห์น้อย พระเจ้า
ติโลกราช กษัตริย์องค์ที่ 12 แห่งราชวงศ์
เม็งราย โปรดให้สร้าง ขึ้น พ.ศ.2020
เป็นที่ระลึกในโอกาสทำสังคายนาพระ

ไตรปิฎก ครั้งที่ 8 ของโลก หน้าตัก 14.5 นิ้ว สูง 21 นิ้ว น้ำหนัก 27 กิโลกรัม ฝั่งอัญมณีมีค่าต่างๆ รอบฐาน หล่อด้วยทองแดงผสมทองคำ มีสี สุกปลั่งอยู่เสมอ พระเจ้าทองทิพย์มีพุทธลักษณะเป็นพระสิงห์รุ่นแรก สวยงามมาก

พระอุโบสถ

ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบพิเศษ แตกต่างกับอุโบสถทั่วไปคือมีมุขสองด้าน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ ทั้งสองด้านมี ชุ่มประตูดอกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นวิจิตรงดงาม ภายในมีมณฑปตั้งอยู่ตรงกลางเป็นที่ประดิษฐานพระประธาน พื้นที่ในพระอุโบสถจึงเป็นสองส่วน เรียกกันต่อมาว่า "อุโบสถสองสงฆ์" สันนิษฐานว่าสร้างให้เห็นเป็นคติเลียนแบบสมัยพุทธกาล ซึ่งภิกษุณีสงฆ์ต้องบวชในสงฆ์สองฝ่ายคือบวชในภิกษุณีสงฆ์ก่อนแล้วจึงบวชในภิกษุสงฆ์

พระอุโบสถเป็นโบราณสถานเก่าแก่ พระยาแสนเมืองมา (พ.ศ. 1931-1954) กษัตริย์องค์ที่ 10 ราชวงศ์มังรายสร้างไว้ และได้ทำนุบำรุงสืบต่อกันมาหลายสมัย พ.ศ. 2355 พระเจ้ากาวิละ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 1 พร้อมกับเจ้าอุปราชธรรมลังกา ได้ร่วมกันสร้าง พ.ศ. 2360 พระยารธรรมลังกาโปรดให้สร้างมณฑปกลางอุโบสถ

พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กษัตริย์รัชกาลที่ 7 ราชวงศ์จักรี เสด็จพระราชดำเนินเสียบมณฑลฝ่ายเหนือ ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเบื้องต้น โปรดเกล้าฯ ให้พลตรีเจ้าแก้ววรวงศ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 9 ซ่อมพระอุโบสถแล้วเสร็จ พ.ศ. 2472 ในปี พ.ศ. 2541-2542 วัดพระสิงห์ ร่วมกับกรมศิลปากร

บูรณะ ในวาระมงคลสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระชนมายุครบ 6 รอบ

พลเอกโสภาส และเรืออากาศตรีหญิงจันทนา โพธิ์แพทย์ พร้อมด้วยบุตร จากกรุงเทพมหานคร ได้ถวายพระแก้วมรกตจำลอง ขนาดหน้าตัก 19 นิ้ว ไว้ ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2536 ปัจจุบันประดิษฐาน ณ พระอุโบสถ

พระวิหารหลวง

พระวิหารหลวง เป็นสถาปัตยกรรมลานนา กว้าง 24 เมตร ยาว 46 เมตร ผนังและเสาคอนกรีตเสริมเหล็ก เครื่องบนไม้สักล้วน หลังคามุงกระเบื้อง มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีมุขหน้าและมุขหลัง ด้านหน้ามี 3 ประตู หน้าต่างด้านละ 5 ช่อง พระวิหารหลวงเดิมเป็นแบบจตุรมุข ต่อมาให้ปรับปรุงเหลือเพียงมุขหน้าและมุขหลัง

พระวิหารหลวงนั้งเดิมชำรุดทรุดโทรม ครูบาศรีวิชัย และพลตรีเจ้าแก้วขวัญ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 9 ร่วมกับประชาชนสร้างขึ้น พ.ศ. 2467-2468 สิ้นเงินประมาณ 20,000 รูปี

พระวิหารลายคำ

พระวิหารลายคำ¹ เป็นสถาปัตยกรรมลานนาไทย กว้าง 8 เมตร ยาว 30 เมตร มีช่อฟ้า ใบระกา หลังคามุงกระเบื้องดินเผา เริ่มสร้างมาแต่สมัยราชวงศ์เม็งราย สร้างเสร็จในสมัยพระเจ้าธรรมลังกา² เจ้าหลวง

¹จารึกแผ่นทองแดงหน้าวิหารลายคำวัดพระสิงห์ จัดทำในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ พ.ศ. 2542

²วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร. พลเอกโสภาส โพธิ์แพทย์พิมพ์ถวาย, ดาวคอมพิวกราฟิค, เชียงใหม่, 2539, หน้า 14

เชียงใหม่องค์ที่ 2 ได้รับการทำนุบำรุงสืบต่อกันมาหลายสมัย พ.ศ. 2406 ในสมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 6 โปรดให้ซ่อมครั้งใหญ่ ต่อมา พ.ศ. 2429 พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 7 โปรดให้ซ่อมและทำบุญฉลองวิหารนี้ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อุตตสิโฆ) ในขณะที่เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ "พระธรรมราชาวุฒร" ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ใน พ.ศ. 2497 กรมศิลปากรได้ซ่อมวิหารและจิตรกรรมฝาผนังในโอกาสสมโภช เชียงใหม่ 700 ปี ใน พ.ศ. 2539

ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปหินขัด มีจิตรกรรมฝาผนัง ด้านซ้ายของพระประธานเป็นเรื่องสังข์ทอง ด้านขวาเป็นเรื่องสุพรรณหงส์ เป็นผลงานชิ้นเยี่ยมที่แสดงถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวเชียงใหม่

หอไตร

หอไตร ศาลาที่สร้างเพื่อเก็บรักษาคัมภีร์ทางพุทธศาสนา พระเจ้ากาวิละ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 1 โปรดให้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2354 ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ พ.ศ. 2460 ด้วยพระราชศรัทธาในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคราวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมณฑลฝ่ายเหนือ

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นหอที่สมส่วนงดงาม มีสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ผนังตกแต่งด้วยประติมากรรมปูนปั้นเทวดา 16 องค์ ในอิริยาบถการยืนที่แตกต่างกัน บริเวณห้องไม้ประดับด้วยปูนปั้นรูปสัตว์หิมพานต์ อยู่ในกรอบทรงสี่เหลี่ยม 75 ตัว ประกอบด้วยสิงโตจีน มอม

อาคารพระธรรมสิทธิอาจารย์

ศาลาสหัท-หงษ์ มหาคุณ

สิงห์ เจ็อก ช้าง กวาง กิเลน ปลา เหมราช คชสีห์ นกยูง เสือ และนรสิงห์ หอไตรชั้นบนสร้างด้วยไม้ ผนังด้านข้างเป็นฝาฉันทิปปิดทึบ มีลวดลายปูนปั้นลงรักปิดทอง ประดับกระจกด้วยรูปดอกจันทร์ 8 กลีบ และมีลายหม้อปูลงชฎะ เหนือประตูมีซุ้มโขง มีลวดลายปูนปั้นประดับ

หอไตรวัดพระสิงห์ เป็นหอไตรที่ตั้งงามแห่งหนึ่งในเมืองเชียงใหม่ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและวัฒนธรรม

พระมหาเจดีย์

พระมหาเจดีย์ หรือ พระธาตุดลวง สูง 25 วา ฐานสี่เหลี่ยม ยาวด้านละ 16 วา 1 คอก 6 นิ้ว พระเจ้าผาบุโปรดให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. 1888 ครูบาศรีวิชัยได้บูรณะปฏิสังขรณ์ และเสริมสร้างให้สูงใหญ่ใน พ.ศ. 2469

กุฎาย¹

กุฎาย ตั้งอยู่หลังวิหารลายคำ เป็นเจดีย์ทรงปราสาท มี 5 ยอด มีทางเชื่อมจากผนังด้านหลังวิหารลายคำเข้าสู่คู่มือของกุฎาย เป็นสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของล้านนา

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่า กุฎายมีมาแต่โบราณ กษัตริย์ราชวงศ์มังรายองค์ที่ 14 (พ.ศ. 2038-2069) ทรงสร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2359 พระยารธรรมลังกา เจ้าหลวงเชียงใหม่ องค์ที่ 2 โปรดให้ซ่อมแซม ขุดแต่ง พบของมีค่าจำนวนมาก ทรงให้บรรจุไว้ที่เดิม หลังจากบูรณะเสร็จแล้ว ได้มีการเฉลิมฉลองอย่างมโหฬาร

¹จารึกแผ่นทองแดงที่กุฎาย วัดพระสิงห์ จัดทำในโอกาสสมโภชมงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 6 รอบ พ.ศ. 2542

คู่อฐิพระยาคำฟู

คู่อฐิพระยาคำฟู พระยาคำฟูเป็นกษัตริย์ราชวงศ์เมืองราย อันดับที่ 7 เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าแสนภู กษัตริย์ราชวงศ์เมืองราย อันดับที่ 6 เมื่อพระเจ้าแสนภูได้ปกครองเมืองเชียงแสน "เดิมชื่อเมืองเงินยาง" ปี พ.ศ. 1857-1863 เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตลง บรรดาข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้ัญเชิญพระยาคำฟูขึ้นครองเมืองเชียงแสน เมื่อปี พ.ศ.1887 พระองค์ได้เสด็จสวรรคตลงที่แม่น้ำคำ อ.เชียงคำ จ.พะเยา พระเจ้าผายูราชโอรสจึงได้นำอัฐิและพระอังคารมาบรรจุไว้ที่นี้เมื่อ พ.ศ. 1888 และเพื่อมิให้เป็นการเสียเวลา จึงสร้างวัดขึ้นตรงนี้ ชื่อว่าวัดสี่เชียง ต่อมาเปลี่ยนเป็นวัดสี่เชียงพระ และวัดพระสิงห์ในสมัยของพระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์ราชวงศ์เมืองรายอันดับที่ 10

วิหารพระพุทธรไสยาสน์ (พระนอน)

วิหารพระพุทธรไสยาสน์ หรือวิหารพระนอน สร้างประมาณ ปี พ.ศ. 2094 ทำการบูรณะครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2493 ในสมัยพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อุตตสิโว) เป็นเจ้าอาวาส บูรณะครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2537 ในสมัยพระธรรมสิทธิธาราจารย์ (หนู ดาวโร) เป็นเจ้าอาวาส

หอธรรมใหม่ (หอธรรมใหม่)

หอธรรมใหม่ ตั้งอยู่ใกล้พระเจดีย์ ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ สร้างเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2469 .ในสมัยพลตรีเจ้าแก้วขวัญ ภูษิต เจ้าหลวงเจ้าหลวงเชียงใหม่ องค์ที่ 9 ผู้บริจาคทรัพย์สร้างคือหลวงอนุสาน (หลวงอนุสารสุนทร) และนางอนุสาน ชั่วยงแสง

ศาลาสมเด็จพระกิติโสภณ

ศาลาสมเด็จพระกิติโสภณ เป็นอาคารทรงไทยคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 5 วา 2 ศอก ยาว 10 วา 2 ศอก สูง 6 วา มีมุขหน้า หลังคา มุงกระเบื้อง สร้าง พ.ศ. 2506 สิ้นเงิน 181,683.32 บาท โดยเงินทุนเริ่มต้น จากการถวายผ้ากระฐิน 2492 จำนวน 28,024.35 บาท ซึ่งนำโดย สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (กิตฺติโสภณมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม และศาลาสมเด็จพระกิติโสภณนี้ สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์สมเด็จพระสังฆราชพระองค์นี้

ศาลาสหเส-หทัย มหากุณ

ศาลาสหเส-หทัยมหาคุณ เป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น มีมุขเด็จ 3 ชั้นช่ออก กว้าง 13 เมตร ยาว 38 สูง 22 เมตร มีมุขด้านหน้ามีช่อฟ้า ใบระกา มุงด้วยกระเบื้องเคลือบกาบบัว สร้าง พ.ศ. 2513 ด้วยเงินบริจาค ของบริษัทสุรามหาคุณ จำกัด ซึ่งมีคุณสุภสิทธิ์ มหาคุณ เป็นประธาน กรรมการจำนวน 1,500,000 บาท

ศาลาสหเส-หทัยมหาคุณ ใช้เป็นสถานที่ประชุมอบรมพระสังฆาธิการในภาคเหนือ เป็นที่ประชุมข้าราชการในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่พักอาศัยของอาคันตุกะ และเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลทั่วไปด้วย

โรงเรียนธรรมราชศึกษา

โรงเรียนธรรมราชศึกษา เป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลของ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2503 โดยพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อุตตสิโว) ปัจจุบันมีอาคารเรียน 3 หลัง

อาคารหลังที่ 1 เป็นอาคาร 2 ชั้น คอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 10 เมตร ยาว 32 เมตร หลังเก่า ขยายต่อเพิ่มเติมอีก 37 เมตร รวมยาว 69 เมตร สูง 18 เมตร

อาคารหลังที่ 2 เป็นอาคาร 2 ชั้น คอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 10 เมตร ยาว 34 เมตร (อาคารโรงเรียนปริยัติธรรมเดิมที่พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นประธานสร้าง ปี พ.ศ. 2498)

อาคารหลังที่ 3 เป็นอาคาร 3 ชั้น คอนกรีตเสริมเหล็ก แบบ 216 ล. กว้าง 12 เมตร ยาว 80 เมตร ชื่อว่า "อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ" สร้างปี พ.ศ. 2540 ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ งบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 8,400,000.- บาท

อาคารสองหลัง คืออาคารห้องสมุด เป็นอาคาร 2 ชั้น คอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 9 เมตร ยาว 22 เมตร และโรงอาหาร เป็นอาคารชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง กว้าง 10 เมตร ยาว 60 เมตร

ระดับชั้นเรียน

เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2543 นี้ มีจำนวนห้องเรียน 30 ห้องเรียน จำนวนครู 62 คน/รูป จำนวนนักเรียน 1,077 คน/รูป

อาคารพระธรรมสิทธิอาจารย์

อาคารพระธรรมสิทธิอาจารย์ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก รูปตัวแอล (L) สูง 5 ชั้น กว้าง 11 เมตร ยาว 76 เมตร ตั้งอยู่ชิดมุมกำแพงด้านตะวันตกเฉียงใต้ พระธรรมสิทธิอาจารย์ (หนู ถาวโร) ร่วมกับ

คณะศรัทธาประชาชน เริ่มก่อสร้างปี 2539 เสร็จในปี 2540 สิ้นทุนทรัพย์ในการก่อสร้างประมาณ 12,000,000 บาท (สิบสองล้านบาท)

อาคารพระธรรมสิทธิอาจารย์ เป็นอาคารอเนกประสงค์ ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่ ห้องเรียนปริยัติธรรม ห้องประชุมสัมมนาพระสังฆาธิการ และเป็นสำนักงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคเหนือ

พระเจ้า 700 ปีศรีเมืองเชียงใหม่

พระเจ้า 700 ปีศรีเมืองเชียงใหม่ เป็นพระพุทธรูปที่ชาวเชียงใหม่ทุกหมู่เหล่า มีพระธรรมสิทธิอาจารย์ (หนู ถาวโร) เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ในขณะนั้นเป็นประธาน สร้างขึ้นเป็นที่ระลึกในโอกาสที่เชียงใหม่มีอายุครบ 700 ปี ใน พ.ศ. 2539 หล่อด้วยทองสำริด หน้าตักกว้าง 70 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปที่สวยงามโดยรวมเอาลักษณะเด่นของพระพุทธรูปที่มีอยู่ในเชียงใหม่เข้าด้วยกัน เช่น พระพุทธสิหิงค์ พระเจ้าแก้วดี พระเจ้าล้านตอง พระเจ้าแช่งคม จึงได้พุทธลักษณะรวมของพระเจ้า 700 ปี¹ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร เหนือบัทธบัลลังก์ เป็นศิลปะแบบล้านนาผสมสุโขทัย พระพักตร์รูปไข่ ค่อนข้างกลม สงบนิ่ง พระโขนงเป็นวงโค้ง พระเนตรเหลือบต่ำลง แสดงสายพระเนตรที่อ่อนโยนแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์งามได้รูป พระหนุมนเล็กน้อย พระกรรณยาวตามมหานุราชลักษณะขมวดพระเกศานับได้ 108 องค์ แบบทักซิณดาวรรต (เวียนขวา) พระเมาลี

¹ดูคม กัมมิยะ และคณะ, พระเจ้า 700 ปีศรีเมืองเชียงใหม่, โรงพิมพ์สันติภาพ, พิธีพิมพ์ เชียงใหม่, 2540, หน้า 12.

พระเจ้า 700 ปีศรีเมืองเชียงใหม่ พระสงฆ์และประชาชน
ชาวเชียงใหม่สร้างขึ้นเป็นที่ระลึกในโอกาสที่เฉลิมฉลอง
เมืองเชียงใหม่ มีอายุครบ 700 ปี ใน พ.ศ. 2539

เป็นต่อมกลม พระเกตุมาลาเป็นรูปดอกบัวตูม สังกาปฏิสันเหนื่อพระกัน
ฤกษ์พิธีหลอมทองชนวน (ป้ามตอง) 28 กรกฎาคม 2539 พิธีเททอง
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เป็น
องค์ประธาน วันพุธที่ 18 กันยายน 2539 และทำพิธีมหาพุทธาภิเษก
ในวันที่ 8-9 พฤศจิกายน 2539 โดยมีสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์
เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ วัดปากน้ำฯ กรุงเทพฯ เป็นประธานจุดเทียนชัย
ปัจจุบันประดิษฐานในพระวิหารหลวงวัดพระสิงห์ และจะอัญเชิญไป
ประดิษฐานที่วัดเจ็ดยอดในเร็วๆ นี้

ลำดับและประวัติ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

โดยที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหารเป็นพระอารามสำคัญ คงมีพระมหาเถระปกครองสืบสายกันมาโดยตลอด แต่ไม่สามารถจะสืบประวัติได้ พระมหาเถระผู้มีชื่อเสียงและเป็นเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ มีดังต่อไปนี้

1. พระอภัยจุลมหาเถระ (บางแห่งเรียกนามว่า พระมหาอัคญะจุฬเถระ) พระเจ้าผายุอาราธนามาจากวัดหริภุญชัย ประมาณ พ.ศ.1888
2. สมเด็จพระศรีนันทะ พระเจ้ามกุฎสีทธิวงศ์ ได้อาราธนาออกไปต้อนรับพระเจ้าบุเรงนองแห่งเมืองหงสาวดี ก่อนเชียงใหม่เสียเอกราชแก่พม่า
3. พระเจ้าจันทรงสิมहाเถระ พระเจ้าบรมราชาธิบดี (กาวิละ) ได้อาราธนามาร่วมพิธีราชาภิเษกและพิธีก่อกำแพงเมืองเชียงใหม่
4. สมเด็จพระจันทมหาเถระ (ครูบาจัน) ในรัชสมัยเจ้าหลวงพุกองศ์
5. ครูบาโพธิ์
6. พระกัญจนมหาเถระ พระเจ้ากาวิโลรส ได้อาราธนามาจากวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ พ.ศ. 2402
7. พระเจ้าคันธา คนธโร หรือครูบาคันธา พ.ศ. 2453

8. พระศรีวิชัย หรือครุบาศรีวิชัย รักษาการ พ.ศ. 2467
9. พระแก้ว รักษาการ พ.ศ. 2475
10. พระโพธิ์รังสี (สีโหม) พ.ศ. 2481-2492
11. พระอภัยสารทะ (สมบูรณ์ จันทวิไล) พ.ศ. 2492-2493
12. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (พู่ อุตตลิว) พ.ศ. 2493-2516
13. พระธรรมสิทธิอาจารย์ (หมู ดาวโร) พ.ศ. 2516-ปัจจุบัน

สิบเขปประวัติ ครุบาศรีวิชัย สิริวิชัย

พระศรีวิชัย หรือครุบาศรีวิชัย มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตูเจ้าวัดบ้านปาง (ภาษาล้านนาเรียกพระภิกษุว่าตูเจ้า) ชื่อหลังนี้ ชาวภาคเหนือนิยมเรียกกันมาก การที่มีผู้เรียกพระศรีวิชัยว่า ตูเจ้าวัดบ้านปาง อีกชื่อหนึ่ง ก็เนื่องจากบ้านปางเป็นมาตุภูมิของท่าน และเป็นชื่อของหมู่บ้าน อยู่ในท้องที่ตำบลแม่ตืน (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น ตำบลศรีวิชัย) อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน นอกจากนี้พวกชาวเหนือให้ฉายาท่านอีกอย่างหนึ่งว่า "ตูเจ้าตณนุญ" อีกด้วย คำว่า "ตณนุญ" หมายถึงผู้มีบุญหรือ ผู้ทำแต่บุญ ซึ่งเหมาะสมกับวัตรปฏิบัติของท่านอย่างยิ่ง เพราะท่านทำแต่บุญ ตราบจนมรณภาพในผ้ากาสาวพัสตร์ ท่านมีประวัติสังเขปดังต่อไปนี้

บิดาท่านชื่อนายควาย (ชาวเหนือนิยมใช้ชื่อสัตว์ เช่น ควาย หมู และหมาเป็นชื่อตัว) มารดาชื่ออุษา เป็นชาวนาอยู่ที่บ้านปาง

คำไหว้ครูบาศรีวิชัย

อะปิงพะตอ
กัณฐะ
อระหันคำ

ศรีวิชัยฯ
อุตตะสันมิ
มัตตะยานัง
ประมง สุโขฯ

จิณะเจ้าภิกขุ
อุตติมหาเอเร็ง
นิพานัง

ขณนุญชานีของครูบาศรีวิชัยจะค้นครองฟาน จาก

ครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย

ในท้องที่อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ท่านเกิดเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2421 มีชื่อเรียกเมื่อยังเป็นเด็กอยู่ 2 ชื่อๆ หนึ่งคือ **ฟ้าฮ้อง** (ฟ้าร้อง) ถือเอานิมิตในขณะที่ท่านคลอด เกิดพายุฝนฟ้าคะนอง ส่วนอีกชื่อหนึ่งคือ **อินทร์เพื่อน** (เพื่อนคือไหวหรือคลอน) โดยถือนิมิตในขณะทีคลอดเกิดพายุจัดจนต้นไม้ใหญ่โอนเอนไปมา ท่านบรรพชาเป็นสามเณรเมื่อ พ.ศ. 2439 ในสำนักของพระอธิการชิตติยะแห่งวัดบ้านปาง และได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดนั้นเมื่อ พ.ศ. 2441 ได้รับฉายาว่า **สิริวิชัย** ทำให้คนทั้งหลายเรียกท่านว่า **พระศรีวิชัย** ท่านฉันอาหารมือเดียวมาตั้งแต่เป็นสามเณร ไม่ฉันอาหารที่เป็นเนื้อส่วนๆ หรือมีเนื้อเจือปนเลย ท่านไม่ได้เรียนนักธรรม แต่ศึกษาหลักปฏิบัติในพุทธศาสนาแบบเก่า ซึ่งท่านปฏิบัติได้เคร่งครัดมาก เป็นคนพูดน้อย แต่ประกอบด้วยเหตุผล ทำให้พุทธศาสนิกชนในภาคเหนือเกิดศรัทธา และให้ความเคารพนับถือในตัวท่านเพิ่มพูนมากขึ้นตามลำดับ ประกอบกับงานของท่านได้แก่การสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาเกือบทั่วทุกจังหวัดในภาคเหนือ ท่านมิได้สร้างสิ่งเหล่านี้โดยวิธีแจกฐีกาเรียไร เพียงแต่ออกกวาจาว่าท่านจะสร้างจะทำสิ่งนั้น สิ่งนี้ ที่โน้น ที่นี้ ก็มีผู้ศรัทธาอุปสาทะนำเงินและแรงงานมาให้ท่านเอง

สำหรับที่นครเชียงใหม่ ครูบาศรีวิชัย ได้มาสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาไว้หลายแห่ง เช่นสร้างวัดบุญผดุงาราม (วัดสวนดอก) กับสร้างวิหารหลวงวัดพระสิงห์วรมหาวิหารขึ้นใหม่ งานชิ้นสำคัญที่สุดของท่าน ได้แก่การสร้างทางรถยนต์ขึ้นถึงเชิงบันไดนาคที่ วัดพระธาตุดอยสุเทพได้สำเร็จ ทางสายนี้ยาวกว่า 12 กิโลเมตร ด้วยมือเปล่า

มีผู้นำเงินและแรงงานมาให้ท่านเอง
สิ่งที่ท่านต้องขอความช่วยเหลือจาก
ทางบ้านเมืองได้แก่ ช่างกรุยทางหลวง
ของแผ่นดินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ท่านเริ่มงานสร้างทางเมื่อวันที่ 9
พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 และสำเร็จ
เรียบร้อยใช้การได้เมื่อวันที่ 30 เมษายน
2478 รวมเวลาสร้างทางสายนี้เพียง
4 เดือน กับ 22 วัน เท่านั้น การสร้าง

ทางขึ้นดอยสุเทพได้สำเร็จ ทำให้มีประชาชนขึ้นไปนมัสการพระธาตุ
บนดอยสุเทพเพิ่มขึ้นจากกาลก่อนหลายสิบเท่าตัว เนื่องจากเมื่อก่อน
ต้องเดินเท้า และปีนป่ายตามทางลัดลำบาก บางคนพอเห็นทางลัด
เข้าก็ยอมแพ้เสียแล้ว

พระศรีวิชัย มรณภาพที่วัดบ้านปางวัดดั้งเดิมของท่าน เมื่อวันที่
20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481 อายุได้ 60 ปี พรรษาได้ 40 พรรษา

ทางบ้านเมืองและประชาชนชาวเชียงใหม่ ระลึกถึงคุณของท่าน
จึงสละทรัพย์ช่วยกันสร้างอนุสาวรีย์ของท่านขึ้น โดยให้ทางกรม
ศิลปากรเป็นผู้ออกแบบสร้าง เมื่อสำเร็จแล้วได้ทำพิธีแห่มาประดิษ-
ฐานไว้ที่เชิงเขาหัวฝ้ายแล้ว อันเป็นจุดเริ่มต้นทางขึ้นดอยสุเทพซึ่ง
ครุบาทศรีวิชัยท่านได้ทิ้งไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ผู้ขึ้นไปนมัสการพระธาตุ
บนดอยสุเทพได้รำลึกถึงท่าน ที่อนุสาวรีย์นี้มีงานประเพณีใสรงน้ำ
และฉลองเป็นประจำทุกปีในเทศกาลสงกรานต์ (ปีใหม่เมือง)

อนุสาวรีย์ครุบาทศรีวิชัย

ประวัติและผลงาน พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู จตุตสโว)¹

สถานะเดิม

เดิมชื่อ ฟู ฉายา จตุตสโว นามสกุล บรรเลง เกิดวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2444 ที่บ้านหน้าคอกกลาง ตำบลโนเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ บิดาชื่อ นายแสน มารดาชื่อนางฟอง

บรรพชา

บรรพชา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 ณ วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) เป็นพระอุปัชฌายะ

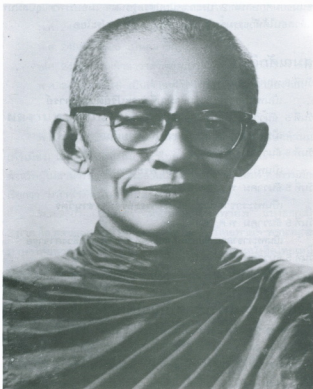
อุปสมบท

อุปสมบทเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2464 ณ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ สมเด็จพระวันรัต (จ่าย ปุณฺณทตฺโต) เป็นพระอุปัชฌายะ พระธรรมวโรดม (โชติ ธมฺมปฺชฺโชติโก) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภโณ) เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษา

ได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม โดยสำเร็จการศึกษา

¹โรงเรียนธรรมราชศึกษา, 100 ปีพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ 40 ปีธรรมราชศึกษา, ดาวคอมพิวกราฟิค, เชียงใหม่, 2543, หน้า 1-4.

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อตุตสิโว)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกาศนียบัตรครูชั้นต่ำ เมื่อบรรพชา/อุปสมบทแล้วสอบได้นักธรรมชั้นโท และเปรียญธรรม 6 ประโยค

สมณศักดิ์

วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2475

เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระปริยัติวงศาจารย์

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2489

เป็นพระราชาคณะชั้นราชในทินนามเดิม

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2493

เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพมุณี

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2495

เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมราชานุวัตร

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2514

เป็นพระราชาคณะเทียบชั้นรองสมเด็จพระมหาโพธิวงศาจารย์

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2515

เป็นพระราชาคณะรองสมเด็จพระรัตนยัญที่ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

ตำแหน่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. 2470 - 2473 เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2473 - 2474 เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัดแพร่

พ.ศ. 2474 - 2476 เป็นผู้รักษาการตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดแพร่

พ.ศ. 2476 - 2504 เป็นเจ้าคณะจังหวัดแพร่

พ.ศ. 2489 - 2491 เป็นเจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค 4

พ.ศ. 2491 – 2494 เป็นเจ้าคณะตรวจการภาค 4

พ.ศ. 2494 – 2504 เป็นเจ้าคณะตรวจการภาค 5

พ.ศ. 2498 – 2506 เป็นสมาชิกสังฆสภา

พ.ศ. 2412 เป็นเจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมือง อ.เมือง จ.แพร่

พ.ศ. 2493 – 2516 เป็นเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ฯ จ.เชียงใหม่

ผลงานทางด้านวรรณกรรม

พ.ศ. 2495 ขำระและรวบรวมเทศน์มหาชาติฉบับภาษาล้านนา (ตัวเมือง) และจัดพิมพ์เป็นภาษาไทยกลาง ทำให้ง่ายแก่การศึกษา สำหรับผู้ไม่สามารถอ่านอักษรล้านนาได้ โดยสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี เรียกว่า “มหาชาติฉบับสร้อยสังกร”

พ.ศ. 2501 เรียบเรียง “หลักภาษาไทยพ้ายัพ” แบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ พจนานุกรมภาษาไทยกลางเป็นภาษาไทยพ้ายัพ พจนานุกรมภาษาไทยพ้ายัพเป็นภาษาไทยกลาง และแบบเรียนหนังสือไทยเหนือ เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาหาความรู้ในด้านภาษาไทยเหนือ

งานด้านเผยแผ่

พ.ศ. 2490-2494 เป็นหัวหน้าอบรมศีลธรรมเขตจังหวัดแพร่

พ.ศ. 2494 เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสาย 4

พ.ศ. 2495-2515 เป็นหัวหน้าอบรมศีลธรรมเขตจังหวัดแพร่

พ.ศ. 2497 ไปดูการศาสนาประเทศอินเดีย

พ.ศ. 2508 ไปดูการศาสนาประเทศญี่ปุ่น

งานด้านการศึกษา

พ.ศ. 2472-2497 เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีและนักธรรม

สำนักเรียนวัดเซตวัน เชียงใหม่

พ.ศ. 2472-2478 เป็นผู้กำกับการศึกษาจังหวัดแพร่

พ.ศ. 2479-2494 เป็นผู้อำนวยการศึกษาจังหวัดแพร่

พ.ศ. 2495-2415 เป็นผู้อำนวยการศึกษาสำนักวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

งานด้านสาธารณูปการ

พ.ศ. 2475 สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระบาทมิ่งเมือง จ.แพร่

พ.ศ. 2492 สร้างพระอุโบสถ วัดพระบาทมิ่งเมือง จ.แพร่

พ.ศ. 2496 ซ่อมวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ฯ จ.เชียงใหม่

พ.ศ. 2498 สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระสิงห์ฯ จ.เชียงใหม่

พ.ศ. 2502 สร้างโรงเรียนธรรมราชศึกษา วัดพระสิงห์ฯ จ.เชียงใหม่

พ.ศ. 2512 สร้างศาลาสหทัย มหาคณ วัดพระสิงห์ฯ จ.เชียงใหม่

พ.ศ. เป็นประธานกรรมการจัดสร้างตึกสงฆ์อาพาธ ในโรงพยาบาล
มหาราชนครเชียงใหม่ (รพ.สวนดอก)

มรณภาพ

ผลงานของท่านยังมีอีกมาก ท่านเป็นพระเถระที่ทรงคุณงาม
ความดี ท่านเป็นทั้งนักศึกษา นักพัฒนา และนักสังคมสงเคราะห์ ได้
สร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนเป็นอเนกประการ
แม้ว่าท่านจะมีจิตใจเข้มแข็งไม่ยอมแพ้แก่อุปสรรคต่างๆ แต่ในที่สุด
ท่านก็ต้องจากพวกเราไปตามกฎของสังขาร ท่านได้ถึงแก่มรณภาพ

พระธรรมสิทธิอาจารย์ (หนู ถาวโร)

ด้วยโรคกล้ามเนื้อหัวใจตายฉับพลัน เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2516 เวลา 17.10 น. ณ โรงพยาบาลรามาริบัติ กรุงเทพมหานคร สิริรวมอายุได้ 71 ปี 10 เดือน กับ 12 วัน

ได้รับพระบรมราชานุญาตฯ ให้ตั้งศพพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ บำเพ็ญกุศล ณ วัดพระสิงห์ กำหนดพิธีพระราชทานน้ำสรงศพ และถวายนิรโทษบัตรโกศศพและเครื่องประกอบสมณศักดิ์ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2516 เวลา 16.30 น. และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีสวดพระอภิธรรมตลอด 7 วัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน พระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุพิเศษวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2517 เวลา 16.30 น.

ประวัติและผลงานโดยย่อ พระธรรมสิทธิอาจารย์ (หนู ทาวโร)¹

นามเดิม หนู นามสกุล กิ่งแก้ว
เกิด 27 เมษายน 2455 ตรงกับวันเสาร์ ปีมะเส็ง
บ้านเกิด บ้านโพนขาว หมู่ที่ 5 ตำบลจิกตุ อำเภอม่วงสามสิบ
จังหวัดอุบลราชธานี

โยมบิดามารดา นายสิงห์ นางปุย กิ่งแก้ว

พี่น้อง เป็นบุตรคนที่ 5 รวมพี่น้อง 7 คน ชาย 6 คน หญิง 1 คน

การศึกษา

พ.ศ. 2469 จบ ป. 4 จากโรงเรียนประชาบาลบ้านจิกตุ

อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. 2470 เข้าเรียนฝึกหัดครูที่แผนกศึกษาธิการ

อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

การเป็นครู

พ.ศ. 2470 เป็นครูโรงเรียนประชาบาล บ้านสร้างถ่อน้อย

อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี

พ.ศ. 2472 เป็นครูโรงเรียนบ้านเหล่าขาว

พ.ศ. 2474 เป็นครูโรงเรียนบ้านโนนค้อ

¹พ.ต.นเรศ จิตรักษ์, 87ปี ประกาศสดุดีเกียรติคุณพระธรรมสิทธิอาจารย์,
ดาวคอมพิวกราฟิค, เชียงใหม่, 2542, หน้า 15 - 20.

พ.ศ. 2475 เป็นครูประจำตำบลจิกตุ

พ.ศ. 2475 ลาออกจากครูประจำตำบล เพื่อทำการอุปสมบท

อุปสมบท

วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ณ วัดหนองไหล ต.สร้างถ่อน้อย
อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี อุปสมบทได้ 1 พรรษา แล้วย้าย
ไปจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม กรุงเทพฯ

วุฒิทางธรรม

พ.ศ. 2475 สอบได้นักธรรมชั้นตรี

พ.ศ. 2476 สอบได้นักธรรมชั้นโท

พ.ศ. 2477 สอบได้นักธรรมชั้นเอก

พ.ศ. 2478 สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค

พ.ศ. 2479 สอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค

พ.ศ. 2480 สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค

ในสำนักเรียนวัดเทพธิดารามและวัดมหาธาตุ อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนคร

งานการศึกษา

พ.ศ. 2483 เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์
มณฑลพายัพ วัดศรีบุญเรือง อ.แม่จัน จ.เชียงราย

พ.ศ. 2484 เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม
ประจำอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2486 เป็นศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2492 เป็นครูสอนศีลธรรม ที่โรงเรียนวัดมโนทัยพายัพ
อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

- พ.ศ.2503 เป็นผู้จัดการโรงเรียนธรรมราชศึกษา
 พ.ศ.2512 จัดตั้งศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนก่อนวัยเรียน ในหลายอำเภอ
 จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ.2525 เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร
 พ.ศ.2525 เป็นประธานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์
 ภาคเหนือ
 พ.ศ.2530 เป็นประธานศูนย์ครูพระปริยัตินิเทศก์ จ.เชียงใหม่
 พ.ศ.2530 เป็นรองอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ในพระบรมชูปถัมภ์ วิทยาเขตเชียงใหม่
 พ.ศ.2532 เป็นประธานจัดตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนระดับประถม
 ศึกษา และระดับมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

งานปกครอง

- พ.ศ.2485 เป็นเจ้าคณะแขวงสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ.2485 เป็นพระอุปัชฌาย์
 พ.ศ.2505 รักษาการเจ้าคณะอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ.2509 เป็นเจ้าคณะอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ.2517 เป็นเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ฯ จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ.2532 เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ.2533 เป็นเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ.2542 เป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

งานพิเศษ

- + เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนธรรมราชศึกษา
- + เป็นประธานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ ภาคเหนือ
- + เป็นกรรมการตรวจชำระพระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนา

- + เป็นประธานกรรมการมูลนิธิศึกษาสงฆ์อาพาธ
โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่
- + เป็นกรรมการจัดหาทุนสร้างตึกอาคารผู้ป่วยนอก
อาคารจิตสันติ โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่
- + เป็นผู้อำนวยการพระธรรมจาริก (ชาวเขา) ภาคเหนือ
- + เป็นพระปริยัตินิเทศก์ จังหวัดเชียงใหม่
- + เป็นประธานจัดงานฉลองพระภิกษุสามเณร ที่สอบประโยค 1-2 ถึง
เปรียญธรรม 9 ประโยคเป็นประจำทุกปี
- + เป็นประธานสร้าง "พระเจ้า 700 ปี ศรีเมืองเชียงใหม่"
เป็นอนุสรณ์ในโอกาสที่เชียงใหม่มีอายุครบ 700 ปี

ฯลฯ

การศึกษาดูงานต่างประเทศ

- พ.ศ.2506 ศึกษาดูงานทางการศึกษา ประเทศพม่า
และประเทศอินเดีย
- พ.ศ. 2526 ศึกษาดูงานทางการศึกษา ประเทศอินเดีย
- พ.ศ. 2526 ศึกษาดูงานทางการศึกษา ประเทศสิงคโปร์
- พ.ศ. 2527 ศึกษาดูงานทางการศึกษา ประเทศศรีลังกา
- พ.ศ. 2529 ศึกษาดูงานทางการศึกษา ประเทศอังกฤษ เบลเยียม
เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สวีเดน และอิตาลี

รางวัลที่ได้รับ

- + ปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศาสนศาสตร์ จากวิทยาลัยครู
เชียงใหม่ (สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ปัจจุบัน)
- + ประกาศเกียรติคุณบัตร จากกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะ
พระเถระที่ได้ทำคุณประโยชน์อย่างมาก

- + ใ้เกียรติคุณ จากกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะจัดบริหาร
ส่งเสริม สนับสนุน แนะนำ พัฒนาวัด ให้เป็นอุทยาน
การศึกษา

สมณศักดิ์

- พ.ศ. 2489 เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูวิมลญาณประยุต
พ.ศ. 2495 เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระวิมลญาณมุณี
พ.ศ. 2516 เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชสิทธิอาจารย์
พ.ศ. 2534 เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่พระเทพสิงหนดาจารย์
พ.ศ. 2539 เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมสิทธิอาจารย์

อาคารพระธรรมสิทธิอาจารย์

เมืองนครเชียงใหม่ หรือ พังคนคร "รัตนดิงขานวบุรีศรีพิงไชยเชียงใหม"

มีเจ้าผู้ครองนคร รวม 9 องค์

พระเจ้าบรมราชาธิเบตี กาวิละ
(เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 1)

เมื่อปี พ.ศ.2312 ในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี พม่ายกมาตีเมืองนครเชียงใหม่, เมืองนครลำพูนแตกกลายเป็นเมืองร้าง ตั้งแต่นั้นมา เริ่มต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเจ้ากาวิละ บุตรองค์ที่ 1 ของเจ้าฟ้าชายแก้ว เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์ที่ 2 (ขณะนั้นเจ้ากาวิละเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปาง องค์ที่ 3) เป็นพระยาวชิระปราการ ไปครองเมืองนครเชียงใหม่ ตั้งเจ้าคำโสมน้องคนที่สองครองนครลำปางแทน และตั้งเจ้าธรรมลังกา น้ององค์ที่ 3 ของเจ้ากาวิละ เป็นอุปราชเมืองเชียงใหม่ ตั้งเจ้าคำฝั้น น้องชายคนที่ 6 เป็นเจ้าบุรีรัตนเชียงใหม่ ช่วยกันปกครองบ้านเมืองสืบต่อมา¹

ในตอนนั้นพระเจ้ากาวิละจำต้องพักพลอยู่ที่เวียงป่าซาง (อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ปัจจุบัน) เหตุที่ยังไม่เข้ามาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ก็เพราะเมืองเชียงใหม่ในเวลานั้นแปรสภาพเป็นเมืองร้าง เป็นป่าเป็นดง

¹ หนานอินแปง, เจ้านายฝ่ายเหนือ เจ้าผู้ครองนคร, สำนักพิมพ์ฉัตรพรี, กรุงเทพฯ, 2541, หน้า15.

ที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด เหลือกำลังที่จะบูรณะขึ้นได้ พลเมืองก็ร่อยหลอไป บ้านเมืองไร้ผู้คนอยู่อาศัย¹

พักพลอยู่ที่เวียงป่าขางนานถึง 14 ปี ครั้นถึงวันพฤหัสบดีที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2339 ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 6 จุลศักราช 1158 อัญชุก เป็นมหาอุตมมงคลฤกษ์ เคลื่อนกำลังพลจาก เวียงป่าขางมาตั้งนครเชียงใหม่ มีการกระทำพิธีฉลองนคร และขนานนามนครขึ้นใหม่ว่า "รัตนดิษขานวบุรีศรีพิงไชยเชียงใหม่" พอเข้าไปอยู่ในเมืองนครเชียงใหม่ได้ไม่นาน ถูกพม่ายกทัพเก้าหมื่นคนมารบกวณอีก จึงขอกำลังไปกรุงเทพฯ ขึ้นมาช่วยเหลือตีทัพพม่าจนแตกถอยหนีไป

ถึง ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 11 ปีจุลศักราช 1176 พ.ศ. 2357 ปีจอ อศก ร.ศ.33 ตรงกับวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2357 ในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เจ้ากาวิละ ได้เลื่อนรับพระราชทานพระสุพรรณบัฏ เป็นพระเจ้าบรมราชาธิบดีศรีสุริยวงศ์ อินทรรศักดิ์สมญามหาชาติยะราชาดิราชาไชยสวรรค์ พระเจ้าชั้นธสีมานครพิงค์ไชยเชียงใหม่ราชธานี ถืออาญาสิทธิ์พระเจ้าบรมราชาธิบดี ได้สถาปนานครลำพูน ซึ่งเป็นเมืองร้างคราวเดียวกับนครเชียงใหม่ขึ้นเป็นนครในปีนี้ด้วย

พระเจ้าบรมราชาธิบดี กาวิละ ได้เป็นเจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ พักพลที่เวียงป่าขาง 14 ปี และได้ย้ายมาครองนครเชียงใหม่อีก 19 ปี รวมเป็น 33 ปี ได้ถึงแก่พิลาลัยเมื่อปีจุลศักราช 1177 สัปตศก พ.ศ 2358 พระเจ้าบรมราชาธิบดี กาวิละ มีราชบุตรที่รับราชการสืบตระกูล คือ พระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ ซึ่งต่อมาได้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 6

¹ สงวน โชติสุขรัตน์, คนตีเมืองเหนือ, ป.พิณาคะ การพิมพ์, กรุงเทพฯ, 2515, หน้า 156.

พระเจ้าธรรมลังกา (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 2)

เมื่อพระเจ้ากาวิละ ถึงแก่พิราลัย พระเจ้าธรรมลังกา คนทั่วไปเรียกว่าพระเจ้าธรรมลังกาข้างเมือก ซึ่งเป็นพระอนุชา ได้ขึ้นเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่แทนปี พ.ศ.2358 จุลศักราช 1177 สัตปกก ในรัชสมัยของพระองค์คล้องช้างเมือกได้หลายเชือก คนทั้งหลายจึงเรียกพระเจ้าธรรมลังกา ว่า "เจ้าข้างเมือก" ตั้งแต่นั้นมา พระองค์ได้นำช้างเมือกดังกล่าวไปน้อมเกล้าถวาย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2

เจ้าธรรมลังกา ครองนครเชียงใหม่ได้เพียง 6 ปีเศษ จนถึงปี พ.ศ. 2364 จุลศักราช 1183 ตรีกก ก็ถึงแก่พิราลัย พระชนมายุ 75 ปี เจ้าอุปราชคำฝั้นพระอนุชา ได้รั้งตำแหน่งผู้ครอง นครเชียงใหม่สืบต่อมา เจ้านครเชียงใหม่ข้างเมือก มีราชบุตรที่ รับราชการสืบตระกูล 2 องค์ คือ เจ้าอุปราชมหาวงศ์ (พระเจ้ามโหตรประเทศ) กับเจ้าอุปราช นน่อคำต่อมา พระเจ้าอุปราชมหาวงศ์ได้เป็น เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 5

เจ้าเศรษฐีคำฝั้น (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 3)

เมื่อพระเจ้าธรรมลังกาข้างเมือกถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ.2364 เจ้าคำฝั้น ในฐานะอุปราช ได้รักษาการในตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครแทนชั่วคราว จนถึงปี พ.ศ. 2366 จุลศักราช 1185 เบญจศก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงแต่งตั้งให้เจ้าคำฝั้นเป็นเจ้า

ผู้ครองนครเชียงใหม่ เหตุที่คนทั้งหลายเรียกว่า "เจ้าหลวงเศรษฐี" เพราะมีทรัพย์มาก เจ้าหลวงเศรษฐีเดิมเป็นหัวเมืองแก้วนครเชียงใหม่ ครั้นเมื่อพระบรมราชาธิบดี (กาวิละ) พระเชษฐา สถาปนานครลำพูนขึ้นในปีจุลศักราช 1176 ได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์แรก ภายหลังได้เลื่อนขึ้นเป็นเจ้าอุปราชนครเชียงใหม่ ส่วนตำแหน่งเจ้านครลำพูนที่ว่างลงให้อุปราชบุญมาอนุชาครองแทน เจ้าหลวงเศรษฐีครองนครเชียงใหม่ได้ 2 ปี ได้ถึงแก่พิราลัย เมื่อปี พ.ศ. 2368 จุลศักราช 1187 ปีระกา สัปตศก ร.ศ. 44 ตรงกับรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์มีโอรสคือเจ้าเทพมโนรส

เจ้าหลวงพุทธวงศ์ (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 4)

เจ้าหลวงพุทธวงศ์ เป็นราชบุตรของเจ้านายเรือน พระอนุชาของเจ้าฟ้าชายแก้วพระบิดาของพระเจ้ากาวิละ ประวัติเดิมไม่ปรากฏ เพิ่งจะปรากฏภายหลังเข้ารับราชการเป็นเจ้าอุปราช ในสมัยเจ้าหลวงเศรษฐีคำมั้น เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 3 เจ้าอุปราชพุทธวงศ์รักษาราชการแทนเมื่อปีพ.ศ. 2368 หลังจากที่เจ้าหลวงเศรษฐีคำมั้นถึงแก่พิราลัย

ปี พ.ศ. 2369 จุลศักราช 1188 อัฐศก เจ้าอุปราชพุทธวงศ์ จึงได้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ คนทั้งหลายเรียกว่า "เจ้าพ่อหลวงแผ่นดินเย็น" เนื่องจากพระองค์ปกครองบ้านเมืองด้วยความสุขุมเยือกเย็น

ชาวเชียงใหม่ครองชีพอยู่ด้วยความสงบสุข ภายใต้การปกครองของ **เจ้าพ่อหลวงแผ่นดินเย็น** ตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. 2389 จุลศักราช 1208 ก็ต้องโศกเศร้าเสียใจกันทั้งเมือง เมื่อเจ้าหลวงพุทธวงศ์ ถึงแก่พิราลัย รวมระยะเวลาครองนครเชียงใหม่ 21 ปี

พระเจ้ามโหตรประเทศ (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 5)

ปี พ.ศ. 2389 จุลศักราช 1208 อัญญา เจ้าอุปราชมหาวงศ์ ซึ่งเป็นราชบุตรของเจ้าเชียงใหม่ข้างเผือก (องค์ที่ 2) และเป็นอุปราชของเจ้าหลวงพุทธวงศ์ (เจ้าพ่อหลวงแผ่นดินเย็น องค์ที่ 4) ได้รักษาตำแหน่งเจ้านครเชียงใหม่ สืบต่อเจ้าหลวงพุทธวงศ์

ปี พ.ศ. 2390 จุลศักราช 1209 นพตก จึงได้เป็นเจ้านครเชียงใหม่ ล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2396 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระสุพรรณบัฏ เป็น **พระเจ้ามโหตรประเทศราชาธิบดีดินทรนพิสิทรมหานคราธิสรฐานภูบาลบพิตรสถิตยในอุดมสิรางคราชวงศ เจ้านครเชียงใหม่** ได้รับพระราชทานเครื่องสูง และเครื่องอิสริยยศอย่างเจ้าประเทศราช **พระเจ้ามโหตรประเทศ** พระองค์ได้เสด็จบรรดาศักดิ์ขณะที่กำลังประชวรอยู่ ครั้นเป็น **พระเจ้า** ได้เพียง 5 เดือน กับ 28 วัน ก็ถึงแก่พิราลัยเมื่อปี พ.ศ. 2397 จุลศักราช 1216 ตรงกับปีชวด จศก ร.ศ. 73 ครองนครเชียงใหม่ได้ 8 ปี

พระเจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์ (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 6)

เจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์ นามเดิมว่าเจ้าหนานสุริยวงศ์ เป็นพระโอรสองค์ที่ 2 ของพระเจ้ากาวิละ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 1 รักษาตำแหน่งเจ้านครเชียงใหม่แทนพระเจ้ามโหตรประเทศ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2397

ปี พ.ศ.2399 จุลศักราช 1218 อัฐุสศก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น "เจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์ ดำรงนพิสินครสุนทรทศลักษณ์เกษตรวฤทธิเดชมหาโยนางคราชวงศาธิบดี เจ้านครเชียงใหม่"

ถึงปี พ.ศ. 2404 จุลศักราช 1223 ปีระกา ตรีศก ร.ศ. 80 ได้เลื่อนรับพระสุพรรณบัฏเป็น "พระเจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์" พระราชทินนามเดิม เป็นที่ยอมรับว่า พระเจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์ เป็นบุคคลที่เด็ดขาด หัวหาญ ทำแล้วไม่กลัว กลัวแล้วไม่ทำ ทำอะไรทุกอย่างเต็มไปด้วยความเยียบขาดและดื้อดั่งตามแบบอย่างพระบิดา คือพระเจ้ากาวิละ พระเจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์ ได้ถึงแก่พิราลัยเมื่อปี พ.ศ. 2413 จุลศักราช 1232 โทศก ปีมะเมีย ร.ศ.89 ครองนครเชียงใหม่ได้ 16 ปี

พระเจ้าอินทวิชยานนท์ (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 7)

ปี พ.ศ.2413 จุลศักราช 1232 ปีมะเมีย โทศก ร.ศ. 89 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)

เจ้าอุปราชอินทนนท์ บุตรเจ้าราชวงศ์มหาพรหมคำคง และเป็นราชบุตร
 เขยพระเจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์ ได้รักษาการตำแหน่งเจ้านครเชียงใหม่

ปี พ.ศ. 2416 จุลศักราช 1235 ปีระกา เบญจศก ร.ศ. 92 เจ้า
 อุปราชอินทนนท์ได้เลื่อนเป็น "เจ้าอินทวิชยานนท์ พลภักดี ศรีโยนางค
 ราชวงศา มหาประเทศราชขบดินพิสีนคราพิพงส์ดำรงคัพิตัฒน์
 ชียงนคราขวงศา เจ้านครเชียงใหม่" เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่
 องค์ที่ 7 สืบต่อพระเจ้ากาวิโลรส สุริยวงศ์ (รักษาการอยู่นาน 3 ปี)

ถึงปี พ.ศ. 2425 จุลศักราช 1244 ปีมะเมีย จัตวาศก ร.ศ. 101
 เจ้าอินทวิชยานนท์ ได้รับพระราชทานพระสุพรรณบัฏ เป็น
 "พระเจ้าอินทวิชยานนท์ พนลเทพภักดี ศรีโยนางค
 ราชวงศาธิปไตย มโหดพิสัยอุระสิทธิธาดาประเทศ ราชานุภาวบริหาร
 ภูบาลบพิตร สถิตย์ชียงนคราขวงศ์ พระเจ้านครเชียงใหม่"¹
 ได้รับพระราชทานเครื่องสูง และเพิ่มพระอิสริยยศใหญ่กว่าเจ้าประเทศ
 ราชทั้งปวง คือ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศอันมีเกียรติ
 เชิดชูยิ่งภราดรมหาจักรีบรมราชวงศ์

พระเจ้าอินทวิชยานนท์ฯ ครองนครเชียงใหม่ได้ 26 ปี
 ถึงแก่พิราลัย เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2440 ร.ศ. 116 วันอังคาร
 แรม 15 ค่ำ เดือน 12 ปีระกา นพศก จ.ศ. 1259 มีราชบุตร และราชธิดา
 ที่รับราชการสืบตระกูล คือ เจ้าอินทวโรด สุริยวงศ์ (เจ้านครเชียงใหม่
 องค์ที่ 8) เจ้าแก้วนรรัฐ (เจ้านครเชียงใหม่องค์ที่ 9) และพระราชชายา
 เจ้าดารารัศมี ในรัชกาลที่ 5

¹ นานอินแปง, เจ้านายฝ่ายเหนือ เจ้าผู้ครองนคร, สำนักพิมพ์อัครราช, กรุงเทพฯ,
 2541, หน้า 68.

พระเจ้าอินทวโรธ สूरียวงค์ (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 8)

เจ้าอินทวโรธ สूरียวงค์ พระนามเดิมว่า เจ้าน้อยสุริยะ เป็นพระโอรสองค์ที่ 4 ของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าหญิงรินคำ ณ ลำพูน พระธิดาองค์ที่ 50 ของเจ้าไชยลังกาพิศาลเจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 6 จึงนับได้ว่าเจ้าอินทวโรธ สूरียวงค์ สืบสายตระกูลจากราชวงศ์ชั้นสูงของเจ้านายฝ่ายเหนือ

ปี พ.ศ. 2440 จุลศักราช 1259 ปีระกาน พศก ร.ศ.116 เจ้าน้อยสุริยะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอุปราชสุริยะ และในปีเดียวกันนี้เองพระเจ้าอินทวิชยานนท์ก็ถึงแก่พิราลัย ท่ามกลางความวิปโยคอย่างใหญ่หลวงของชาวเชียงใหม่ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ก็ว่างลงอีกวาระหนึ่ง เจ้าอุปราชสุริยะ จึงต้องขึ้นรักษาการเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ชั่วคราว

ต่อมาปี พ.ศ. 2444 ตรงกับวันพฤหัสบดี ที่ 23 พฤศจิกายน แรม 3 ค่ำ เดือน 12 ร.ศ.120 ปีฉลู จุลศักราช 1263 ตรีกศก เจ้าอุปราชสุริยะได้รับอิสริยยศศักดิ์เป็น "เจ้าอินทวโรธ สूरียวงค์ ดำรงนพิสินครสุนทรทศลักษณ์เกษตร วรฤทธิ์เดชดำรง จ้านงยุติธรรม สุจริตวิสิษฐุ สัตยธาดา มหาโยนางคราช วงศาธิบดี เจ้านครเชียงใหม่"

เมื่อได้เป็นเจ้าผู้ครองนครเต็มตัวแล้ว เจ้าหลวงอินทวโรธ สूरียวงค์ ก็เริ่มปฏิวัติกิจการบางอย่างภายในคุ้มหลวงให้เจริญขึ้น โดยทรงนำแบบอย่างจากพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ มาใช้ เนื่องจากเจ้าหลวงฯ เป็นเจ้าที่มีอารมณ์ขันแครง ชอบสนุกสนาน ใจสปอร์ต บรรดาพระญาติวงศ์ มักจะได้รับเลี้ยงเป็นประจำ

เจ้าอินทวโรธ สุริยวงศ์ รัชการการตำแหน่งเจ้าผู้ครองนคร เชียงใหม่ 4 ปี เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้ 8 ปี ถึงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2452 ตรงกับวันพุธ แรม 9 ค่ำ เดือนอ้าย (เดือน 1) ปีระกา จุลศักราช 1271 เอกศก ได้ถึงแก่พิราลัย เจ้าอินทวโรธ สุริยวงศ์ฯ มีราชบุตรที่รับราชการสืบตระกูล คือ เจ้าราชวงศ์ (เลาแก้ว) ตำแหน่ง เสนาพระคลัง เพียงคนเดียว

พลตรีเจ้าแก้วนารัฐ (เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 9)

พลตรีเจ้าแก้วนารัฐ เป็นโอรสองค์ที่ 6 ของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 7 กับเจ้าแม่เขียว เดิมชื่อเจ้าอินทแก้ว (เลื่อนเป็นเจ้าราชภาคินัย เจ้าสุริยวงศ์ เจ้าราชวงศ์ เจ้าอุปราช และพลตรีเจ้าแก้วนารัฐ ตามลำดับ) เมื่อเจ้าอินทวโรธ สุริยวงศ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 8 ถึงแก่พิราลัย ในปี พ.ศ. 2452 ในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2452 ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม 10 ค่ำ เดือนอ้าย ปีระกา เอกศก จุลศักราช 1271 เอกศก รัชกาลที่ 5 เจ้าอุปราช ได้รักษาการตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ แทนเจ้าอินทวโรธ สุริยวงศ์ ผู้เป็นเชษฐา

ต่อมาอีกสองปี ถึงปีจุลศักราช 1273 ร.ศ. 130 วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2454 วันเสาร์ แรม 6 ค่ำ เดือน 12 ปีกุน ตรัสก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเจ้าอุปราชแก้วนารัฐ ขึ้นเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

องค์ที่ 9 มีพระนามว่า "เจ้าแก้วนารัฐ ประพัทธอินทนนทพงษ์ ดำรงนพสินครเขตต์ ทศลักษณ์เกษตรอุดม บรมราชสวามิภักดิ์ บริรักษ์ปัจฉิมานูทิศ สุจริตธรรมธาดา มหาโยนางคราชวงศาธิบดี เจ้านครเชียงใหม่" ได้รับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษมงกุฎสยามชั้นที่หนึ่ง และได้รับพระราชทานเครื่องเกียรติยศเจ้าประเทศราช คือ มาลัยอดและเกี่ยวทองคำขอบขลิบทอง 1, พระแสงดาบด้ามและฝักทองคำ 1, เสื้อทรงประพาส บัวคอและบังทองคำ 1, พานหมากทองคำมีเครื่องพร้อม 1, กระโถนทองคำ 1, กาน้ำพานรองทองคำ 1, คนโททองคำ 1, นีบนูหรือทองคำสลัก มีฉาดทองคำรอบ 1

ต่อมาปี ร.ศ. 131 พ.ศ. 2455 จุลศักราช 1275 ได้รับพระราชทานยศทหารบกเป็น นายพันเอก และปี ร.ศ. 138 พ.ศ. 2462 จุลศักราช 1275 ได้รับพระราชทานยศทหารบกเป็นนายพลตรี และราชองครักษ์พิเศษ ปี พ.ศ. 2463 ได้รับยศกระทรวงมหาดไทยเป็นมหาอำมาตย์โท

ถึงปี พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เสด็จเยือนนครเชียงใหม่ ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติเชิดชูยิ่ง ปฐมจุลจอมเกล้าพร้อมสังวาลย์ 1 สาย ซึ่งเจ้าแก้วนารัฐได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ครั้งนั้นสูงกว่าเจ้าประเทศราชทั้งปวง พลตรีเจ้าแก้วนารัฐฯ ครองนครเชียงใหม่ได้ 28 ปี ถึงแก่พิราลัยเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2482 เวลา 21.40 น. มีอายุได้เพียง 77 ปี เนื่องจากการปกครองได้เปลี่ยนเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลจึงให้เลิกระบอบประเทศราชและเจ้าผู้ครองนครเสีย พลตรีเจ้าแก้วนารัฐ จึงเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้าย และสิ้นสุดลงแค่นั้น.

อาคารโรงเรียนธรรมราชศึกษา (หลังแรก)

อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ

WAT PHRA SINGH VORAMAHAVIHARA
(PHRA SINGH TEMPLE)

294. 3135
7 6 4 5 2
A. 2

Founder

Wat Phra Singh Voramahavihara¹ (Phra Singh Temple), has been an importance wat of Chiang Mai for 700 years. It was founded by King Phayu of Mengrai dynasty around B. E. 1888². It was originally called Wat Lee Chiang (Lee Chiang Temple) due to the fact that in front of the temple there was a ground where people used to exchange commodities and then it became a market called Talad Lee Chiang (lee means a market), which the temple got a name Wat Lee Chiang.

Around B.E 1943 King Maha Phrom respectfully invited Phra Buddha Sihing, one of the most renown buddha image from the City of Kam Phaeng Petch and presented it to King Saen Muang Ma who was reigning the Lanna Thai Kingdom. On the way that they invited the image to Wat Suandok, it so happened that the chariot carrying the image brakedown in front of Wat Lee Chiang. At this spot, so they placed Phra Buddha Sihing at this wat. Because of this incident, Wat Lee Chiang became known as Wat Lee Chiang Phra. That is why Wat Lee Chiang Phra came to be known as Wat Phra Singh.

When His Majesty King Ananda Mahidol was graciously pleased to upgrade the temple to the first-class royal temple on Sunday, 30 November, B.E. 2483, This result, Wat Phra Singh was officially called Wat Phra Singh Voramahavihara.

¹ Division of Buddhist Shrines, *Histories Throughout the kingdom Vol 1*, (Bangkok : Religious Affairs Press, B.E. 2525) pp.495-9

² Na Bang Chang, Choom, *History of Wat Phra Singh*, (Bangkok : E.T.O.Press, B.E. 2520) pp. 3-5

History of the Founder

King Phayu¹ was King Kamfu's son, the 6th King of Mengrai Dynasty. He ascended the throne in B.E. 1887 when he was 29 years old. During his reign, Chiang Mai became the capital of his kingdom because he dislike to live in Chiangsaen as King Kamfu had done.

As King Phayu was a Philosopher King, His kingdom was at peace and the religious affairs were prosperous. He died in B.E. 1910 after his 23 year reign².

In the early establishment of Wat Phra Singh, King Phayu was graciously pleased to command his men to build holy shrines, according to the evidences, as follow :

1. A pagoda (chedi) and 4 buddha images, each one was placed in each of the 4 archrooms build in 4 direction so as to house the ashes of King Kamfu, his father. This pagoda was demolished when Master Sri Vijaya (Kru Ba Sri Vijaya) built a new convocation hall (Vihara)

2. A grand convocation hall (Phra Vihara Luang).When King Phayu had built the temple,he graciously had his men invite Phra Maha Akyachula Thera (Phra Maha Abhai Chula Thera) along with his 10 Buddhist monks disciples from Haribhoonchai Temple Lamphun to live in this temple. Kruba Sri Vijaya built a new convocation hall (Vihara) in B.E. 2467-2468, Chao Kaeo Navarath, the 9th ruling prince of Chiang Mai.

---

¹ *Chinnakammalipagarana*,Called Tayu the Great.

² Chotesukaratana, Sa-nguan, *The Northern good persons*, (Bangkok : P.Pinakah Press, B.E. 2515) pp. 120

Restorers

In the reign of Phra Muang Keo or King Siri Dhamma the Great (B.E.2038-2068), he restored Wat Phra Singh and built a pagoda (chedi or Ku Lai)

In the reign of King Medutivisutthivongse (B.E.2094-2101) he graciously invited Somdej Chao Sri Nanda of Wat Phra Singh to welcome King Bureng Nong or Patin Nong the Great of Hongsavadi, Burma.

When Chiang Mai and the kingdom of Thai Lanna lost independence and was controlled by the Burmese (B.E.2101-2317) there appeared no evidence in connection with Wat Phra Singh. Thus it was assumed that it became a deserted temple¹.

In the reign of King Boromarajathibodi or Kavila (B.E.2324-2358) he graciously built and restored temple.

1. The chapel (Phra Uposatha) was rebuilt.

2. The pagoda was rebuilt and the Buddha's relics were housed in the place.

3. In B.E.2363, a buddha image was built and housed in the grand convocation hall (Vihara Luang)

4. In B.E.2369, a gilded convocation hall (Vihara Lai Kam) was rebuilt.

In the region of King Dharmalangka or Chang Phuak (King White Elephant) B.E.2358-2364) the gilded convocation hall was completely built; he graciously commanded the Thai Lanna and Bangkok artists to paint the mural paintings the stories of Sang Thong and Suwanna Hongsa (the Story of Gold Choch and the Story of Gold Phoenix).

---

¹ Sanikabutra, Kochai, et.al. "History of Wat Phra Singh" in commemoration of the Royal Ceremony of Presenting the Yellow Robes to Monks, the Department of Teachers' training (Chiang Mai : White Elephant Press, B.E. 2526) pp. 1-8

In the region of King Setthi or Kamphan (B.E 2364-2367), he graciously commanded his men to restore the pagoda (Ku Lai), commanding the artisans to repair and decorate the pagoda, and in so doing, many antiques were found, for example, a gold case in which the following things were put 74 buddha images made of gold, silver, copper, green glass, white glass, sapphire-like glass and 85 pellets of precious stones. King setthi graciously commanded his men to place these things in original place.

In the region of King Indavijayanond (B.E.2413-2439) he graciously commanded his men to restore the following things:

In B.E.2429 the giled convocation hall (Vihara Lai Kam)

In B.E.2440 commanding his men to build the facade of the grand convocation hall (Vihara Luang)

In the region of King Indavarorot Suriyavongse (B.E. 2440-2452) the grand convocation hall (Phra Vihara Luang) was restored by the royal command.

In the region of Prince Kaeo Navarath (B.E 2452-2482), Princess Dara Rasmee (the Royal Concubine of King Rama V); Prince Keo Navarath and Kruba Sri Vijaya (respected buddhist monk of Pang village, Lamphun) jointly built and restored the following things : -

In B.E 2467, they restored the grand pagoda (Phra Chedi Luang). In so doing, valuable antiques were found such as a 3-layer urn, the outer layer was made of brass weighing 254 baht and 3 salueng (=3821.5 grams) and 23 inches high, the medium layer was made of silver weighing 185 baht and 2 salueng (= 2782.50 grams) and 14 inches high. The inner layer was made of gold weighing 122 baht and 2 salueng (=1837.50 grams) and 14 inches high. It was estimated to be the urn housing the ashes of King Kamfu. Besides, several thin gold plates in which several

events were inscribed. However, the antiques were lost during the East Asian War B.E. 2484.

In B.E. 2467-8 a new grand convocation hall was built to replace the old one that was dilapidated.

In B.E. 2469 His Majesty King Pok Klao and Her Majesty Queen Rambai Barnni visited Chiang Mai and proceeded to pay respect to and celebrate Phra Buddha Sihing (Buddha Sihing Image). On this occasion, His Majesty the King was the Chairman in cooperation with Prince Keo Navarath to restore the temple library or Hor Trai (the house where the Buddhist Teachings are kept) and uposatha (the chapel), which was completely built in B.E. 2472. A grand celebration was held.

Wat Phra Singh was raised to the status of a royal wat (first class) under the royal patronage. In B.E. 2483, the region of His Majesty King Anandamahidol. Then got the present name of Wat Phra Singh Voramahavihara.

In the region of His Majesty King Bhumipol Adulayadej, the following things were built and restored:

In the period of Phra Upaligunupamajarn (Fu Attasivo) (B.E. 2493-2516) many Buddhist shrines and buildings were built and restored as follows:

In B.E. 2496 the Gilded convocation hall (Phra Vihara Lai Kam) was repaired.

In B.E. 2498-2508 the buildings of Dhammaraj Suksa School were built.

In B.E. 2506 the Somdej Kittisobhon building was constructed.

In B.E. 2513 the Sahat-Hongse Mahakun Building was constructed.

In the period of Phra Dhammasithajarn (Nu Thavaro)

(In B.E.2517-present) Buddhist shrines and buidings were constructed and restored as follows:

In B.E. 2526 the convocation hall (Phra Vihara) was restored changing the tiles, the Serpent-head gables, the phonenix-tail eaves and some other parts.

In B.E. 2538-2541 the Gilded convocation hall (Phra Vihara Lai Kam) was repaired.

In B.E. 2539 the Dhammasithajarn building was constructed.

In B.E. 2539 the 700th Year Buddha Image was casted on the occation of Chiang Mai's 700th anniversary. etc.

Respectable Objects and Shrines

Phra Singh or Phra Buddha Sihing)

Phra Buddha Sihing is a casted Buddha Image of Chiang Saen period school, sitting cross-legged, with his one-meter-long lap, his sturdy and fat trund, his big chest, his hands in the evil-subduing posture (the maravijaya posture), his short sash (sangghati) slightly above his chest , his round face, his incision-round chin, his big pelleted hair, his budding-lotus-shape ray on the top of his head, his right hand stressing his fingers and resting on his right knee, his left hand in the elbow-cocked posture.

The history of Phra Singh (Buddha Sihing Image) appears in Sihingganitarn (the story of Phra Singh) written by Phra Bodhirangsi Thera and in the Legend of Yonok written by Phraya Prajakijkarajak(Chaem Boon Nark) which can be briefly summarized as follows : -

Around the 8th Buddhist Century (after the Lord Buddha attained nibbana for 700 years) 3 kings and 20 arahants (Buddhist monks who can eliminate all the defilements and will reach nibbana) wished to see the Lord Buddha's physical structure and thus asked a Phrayanaga (a big powerful serpent) to create the Lord Buddha's physical structure. The Phrayanaga created himself as the Lord Buddha's physical structure in the perfect form of the great man (mahapurisa-lakkhana) sitting on the lotus pedestal. The kings and the citizen had respect and faith; therefore, they all praised and paid respect to him for 7 days.

As a result, the 3 kings and 20 arahants had an artisan cast a Buddha image with bronze. While the artisan was casting the buddha image, one of the 3 kings became angry, for the artisan failed to do as he pleased. The King, therefore hit the artisan at his finger with his walking stick. The artisan was injured and hurt.

It appeared that one of the image's fingers was defective. When the image was celebrated and paid respect to, he was named "Phra Buddha Sihing" because his chest is as graceful as that of the lion (rajasihing).

By the 16th Buddhist Century, King Ruang of Sukhothai spread his power as far as Nakorn Sri Dhammaraj. The King of Nakorn Sri Dhammaraj presented Phra Buddha Sihing Image to King Ruang which he had got from Ceylon (Sri Langka). Later on the King of Ayutthaya respectfully invited the image to Ayutthaya.

Phraya Yarnadit, the Governor of the City of Kampaeng Petch, received Phra Buddha Sihing Image from his mother, who was one of the wives of Phra Borom Rajadhiraj I, the King of Ayutthaya, and had respectfully invited the image to the City of Kampaeng Petch.

By the 20th Buddhist Century, King Maha Phrom, the younger

brother of King Kue Na, the 8th King of Mengrai Dynasty, had respect for and faith in Phra Buddha Sihing Image. As a result, he with his army went to besiege the City of Kampaeng Petch and sent Phra Sukantha Maha Thera as the ambassador to ask for the image. Phaya Yarnadit consented to present the image to the king.

King Maha Phrom respectfully invited Phra Buddha Sihing Image to present to King Kue Na, but he asked for the royal permission to duplicate the image in the City of Chiangrai. King Maha Phrom had thus an artisan repair the image's finger and make an exact copy of the image.

In B.E. 1931 King Saen Muang Ma ascended the throne and respectfully invited Phra Buddha Sihing Image to be placed on the royal moveable small house vehicle (busabok), arranging a procession and taking the image to be poaced at Buppharam Temple or Suan Dok Temple (the temple of flower). But on the way to the temple, when the royal vehicle was drawn to the ground in front of Wat Lee Chiang, the vehicle was out of order and could not be drawn any farther. The King, therefore; considered that Phra Buddha Sihing Image would be pleased to be placed in Wat Lee Chiang. Thus, the buddha image was sequently installed in this wat. The later on, called name of Wat Phra Singh and Wat Phra Singh Voramahavihara respectively.

In the region of Phra Muang Keo (King Siridham the Great) he graciously ordered his men to builte a gilded convocation hall (Vihara Lai Kam) to be placed Phra Buddha Sihing inside.

Phra Buddha Sihing had been thus respectfully placed at Wat Phra Singh for 255 years. Then, when King Narayana the Great of Ayutthaya had conquered the City of Chiang Mai, he respectfully invited Phra Buddha Sihing to be placed in the grand

convocation hall (Vihara Luang) of Sri San Petch Temple in the City of Ayutthaya.

In B.E.2310 when the City Ayutthaya was invaded and occupied by the Burmese army, the Chiang Mai people who were an army division of the Burmese army respectfully invited the image to be placed in the City of Chiang Mai again.

In B.E.2325 when King Rama I ascended the throne, he respectfully invited Phra Buddha Sihing to be placed at Borvorn Satarn Mongkol Palace (the Crown Prince's Palace)

At present , there are 3 Phra Buddha Sihing.

1.The one at Phra Buddha Sihing Pavillion, the City of Nakorn Sri Dhammaraj, which is said by archaeologists to be a work of the artisan of Nakorn Sri Dharmaraj School.

2.The one at Buddhaisawan Throne, the National Museum, the City of Bangkok, which is said by archaeologists that the image was made in the City of Sukhothai in early Sukhothai period , imitating the Celonese School of Art.

3.The one at Wat Phra Singh, the City of Chiang Mai, which is said by archaeologists to be a work of the artisan of Chiang Saen Period School.

Phra Buddha Sihing or Phra Singh has been a significant Buddha image of the Lanna Thai for ages. On the Songkran Festival Day, Phra Singh is respectfully invited to be placed on a royal small house vehicle moving in procession around the City of Chiang Mai so that the citizen can traditionally pay respect to the image.

Phra Chao Tong Tip

Phra Chao Tong Tip is a duplication of Phra Buddha Sihing, or a tiny Phra Singh whose lap is 14.5 inches, 21 inches tall,

weighing 27 kilograms, inlaid with precious stones around his pedestal. The image was casted with the alloy of copper and gold and is always shining. Phra Chao Tong Tip has the Buddhist characteristics of the early Chiang Saen Period School and is very beautiful. The image was built in B.E.2020 by the royal command of King Tilokaraj, the twelfth Mengrai Dynasty.

Vihara Lai Kam

Vihara Lai Kam houses the buddha image, Phra Buddha Sihingh, and has exquisite wall paintings. On the wall to the left of the principal buddha image is shown the Sang Thong story, to the right the Suwana Hong story. The murals are masterpieces which depict life and customs of the Chiang Mai people in the past.

The vihara was built under the Mangrai dynasty and was always well maintained. In B.E.2406 King Kawilorot Suriyawong, the 6th ruling prince of Chiang Mai, order a general restoration. The Find Art Department repaired the vihara and the murals on the occation of Chiang Mai's 700 anniversary in B.E.2539.

Hor Trai

Hor Trai, monastic libraly was built to keep Buddhist scriptures. King Kawila had this monastic libraly built in 2354 BE., and King Rama VII had it restore in 2469 when His Majesty paid the Royal visit to the north.

Its architectural style has a perfect propertion with two levels. The lower floor was constructed with bricks and plaster, decorated with deity figures of high relief stucco, standing in different postures. At the base, there are 75 mythical animals of high relief stucco, such as Chinese lion, lion, mermaid elephant, kilin, fish, swan, peacock, tiger and animal of half human and half etc.

Hor Trai of Wat Phra Singh is one of the most beautiful monastic libraries in Chiang Mai which shown high historic, artistic and cultural values.

Phra Maha Chedi (Phra Dhat Luang)

The Grand Pagoda (Phra Maha Chedi or Phra Dhat Luang) is a shrine, 25 wah high . Each side of its square base is 16 wah, 1 sork, 6 inches long, was built in B.E. 1888 by King Phayu, also, Kruba Srivichai was restored and replenished, the pagoda bigger and higher than the original one.

Phra Uposatha

Phra Uposatha (the chapel) has particos both in front and at the back. The door arches are decorated with intricate stuccoornaments. In its centre stands a pavilion with the principal Buddha image which thus devides the interier into two sections. The uposatha is called "Two Sangka Uposatha" means the chapel of two kinds of monks. There is speculation that it was built to imitate the time of the Buddha when women were ordained into two orders, first into the bhikkhuni (female monks) order, then into the bhikkhu (male monks) order.

The premisses are old King Saen Muang Ma (B.E. 1928-1944) of the Mengrai dynasty founded the uposatha has been kept up all his ruling time. In B.E.2355 King Kavila, the first Chiang Mai ruling princes and Vice-king Dhammalangka erected the present building. In B.E.2360 King Dhammalangka built the pavilion in the uposatha.

In B.E.2469 King Rama VII while visiting the north of country, made a personal donation to initiate a fund which Chao Kaeo Navarath the 9th ruling prince of Chiang Mai was to use for the restoration of the building. Work ened in B.E.2472 and was followed

by a dedication celebration that also included the monastery library. In B.E.2541-2542 Wat Phra Singh and the Fine Arts Department renovated the building on the auspicious occasion of His Majesty the King 72th Birthday anniversary.

Ku Lai

The Chedi called **Ku Lai** has the form of **prasart** with a five-tiered roof and is located behind the Vihara Lai Kam. There is an overground tunnel passage from the back wall of the Vihara to the inner chamber of the chedi.

The Chiang Mai Chronicle said that the **Ku Lai** was built by the King Phra Muang Kaeo (B.E.2038-2069). In B.E.2306 King Dhammalangka, 2nd ruling prince of Chiang Mai, ordered its restoration. On that occasion many precious objects were found but were left in their original place. After the restoration, a grand dedication celebration was held.

Ku of King Kamfu's Ashes

King Kamfu was the 7th king of Mengrai dynasty. He died in B.E.1887. His son, **King Phayu**, erected a **Ku** (small chedi) to enshrine the ashes of his father in B.E.1888. At the same time, he built a temple (wat) name **Wat Lee Chiang**, the name was later change to **Wat Lee Chiang Phra** and **Wat Phra Singh** in the ruling of **King Saen Muangma**, the 10th King of Mengrai dynasty.

Phra Vihara Luang

The grand convocation hall (**Phra Vihara Luang**) is a Thai Lanna style building, 24 meters wide and 56 meters long. Its wall has iron-frame concrete poles. Its upper parts are made of the entire teak, covered with the terra-cottatiles. It has the big Serpent head gables, eaves, a facade and a back annex. Its front part has

3 doors. Each wall of the building has 5 windows, The grand convocation hall was formerly a 4–annex building and later on adjusted to be a 2–annex building with a front annex and a back annex.

The grand convocation hall was jointly constructed by Kruba Sri Vijaya, Prince Keo Navarath and the citizen in B.E. 2467, costing 20,000 rupees.

Somdej Kittisobhon Building

The Somdej Kittisobhon building is a Thai style building, iron-frame concrete, 5 wah and 2 sork wide, 10 wah and 2 sork long, and 6 wah high. It has a facade and its roof is covered with the tiles. It was constructed in B.E.2506, costing 181,683.32 baht. The fund of 28,024.35 baht was initiated by collection money from the donor organizing the ceremony of presenting the yellow robes to monks (Kathin) in B.E 2492, which was led by Somdej Phra Ariyavongsakatayarn (Kittisobhon Maha Thera), the Supreme Patriarch of Benjamaborpit Temple, and this building was built in commemoration of this Supreme Patriarch.

Sahat-Hongse Mahakhun Building

The Sahat-Hongse Mahakhun building is a Thai style 2 – storey building with a 3-level annex, 13 meters wide, 38 meters long, 22 meters high. It has a facade, the big Serpent-head gables, the eaves and its roof is covered with the lotus leaf coated tiles (Krabuang Karb Bua)

The Sahat-Hongse Mahakhun building was constructed in B.E.2513 and financially supported by the donation of Mahakhun Whisky Company, Ltd., whose president is Mr. Suphasit Mahakhun. The total of the fund is 1,500,000 baht.

Hor Dham Mai (The new Temple Library)

Hor Dham Mai, Temple Library was built to keep Buddhist scriptures. It's located in the northwest of grand pagoda. Hor Dham Mai was built by Luang Anusarn Soontorn in B.E.2469, the region of Chao Keao Navarath, the last ruling prince of Chiang Mai.

Dhammaraj Suksa School

Dhammaraj Suksa School was established private school of Wat Phra Singh, suporting to the office of the committee of private education. The permission of operation was granted as of 12 May B.E. 2503. The ceremony of opening the name board of the school was held and chaired by H.E. M.L. Pin Mainikul, minister of education on 7 April B.E. 2503. Dhammaraj Sukda Schlool was recognized as equal to the government school in B.E.2510.

Phra Dhammasithajarn Building

Phra Dhammasithajarn Building is an iron-frame concrete 5-story multipurpose building. Phra Dhammasithajarn (Nu Thavaro), the abbot, built in B.E.2539. It is used as a training place for Buddhist Monk administrators (Phra Sanggha Thikarn), Chiang Mai Sanggha Governer Office, Amphur Muang Sanggha Governer Office, Sunday Buddhist Education Classroom, Dhammic Education Classroom, Pali Education Classroom, etc.

Phra Chao Chet-roi Pi

Phra Chao Chet-roi Pi is a casted Buddha Image, sitting cross-legged, with his seventy-inch-long lap. The image was casted with the alloy of copper and brass. Phra Chao Chet-roi Pi was casted in commemoration on the occation of Chiang Mai's 700th anniversary in B.E.2539.

The Abbots in Chronological Order and Their Curriculum Vitae

As Wat Phra Singh has been a significant monastery, there may have been abbots in succession. However, the detailed history cannot be traced. The well-known senior monks and abbots are as follows :-

1. Phra Abhaya Chula Maha Thera (in some places he was called Phra Maha Akhaya Chula Thera) was respectfully invited from Haribhoonjaya Temple by King Phayu around B.E.1888
2. Somdej Phra Sri Nanda was respectfully invited by King Mekutisutthivongse to welcome King Bureng Nong (Payin Nong) of the City of Hongsavadi before the City of Chiang Mai lost independence to the Burmese.
3. Phra Chao Chandaragsri Maha Thera was respectfully invited by King Borom Rajadhibordi (Kavila) to particepate in the ceremony of ascending the throne and the ceremony of constructing the wall of the city of Chiang Mai
4. Somdej Phra Chanda Maha Thera (Kruba Chan) in the region of King Buddhavongse.
5. Kruba Bodhi
6. Phra Kanjana Maha Thera was respectfully invited from Soong-men Temple, Phrea province, by King Kavilorot in B.E. 2402.
7. Phra Chao Kandha Gandharo (or Kruba Kandha) B.E. 2453.
8. Phra Sri Vijaya or Kruba Sri Vichai, acting abbot, B.E. 2467
9. Phra Kaeo, acting abbot, B.E. 2475
10. Phra Bodhirangsi (Srimo) B.E. 2481-2492
11. Phra Abhayasarada (Somboon Candavangso) B.E. 2492-2493
12. Phra Upalikunupamajam (Fu Attasivo), B.E. 2493-2516
13. Phra Dhammasithajam (Nu Thavaro), B.E. 2517- persent

บรรณานุกรม

1. พุทธสถาน, กอง. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525.
2. ชุ่ม ณ บางช้าง. ประวัติวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ร.ส.พ., 2520.
3. มณี พยอมยงค์, ศาสตราจารย์เกียรติคุณ. คร่ำคร่า 700 ปี เมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ดาวคอมพิวกราฟิค, 2539.
4. รัตนปัญญาเถระ (แสง มณีวฑูร แปล). ชินกาลมาลีปกรณ์. กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในการบูรณะโบราณสถาน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : 2501.
5. สงวน ไรตีสุรรัตน์. คนตีเมืองเหนือ. กรุงเทพฯ : ป. พินาคะ การพิมพ์, 2515.
6. โกชัย สาริกบุตร และคณะ. ประวัติวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ช้างเผือก, 2526.
7. สื่อสารทหารอากาศ, กรม. พระพุทธสิริองค์. จัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 46 ปี. กรุงเทพฯ : 2537.
8. แผ่นทองแดงจารึกประวัติศาสตร์วัดพระสิงห์ จัดทำในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 6 รอบ, 2542.
9. หนานอินแปง. เจ้านายฝ่ายเหนือ เจ้าผู้ครองนคร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฉัตรพี, 2541.
10. พระสิงห์วรมหาวิหาร, วัด. วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ดาวคอมพิวกราฟิค, 2539.
11. สงวน ไรตีสุรรัตน์. ประชุมตำนานล้านนาไทย. กรุงเทพฯ : ป. พินาคะ การพิมพ์, 2515.
12. อานันท์ พุทธธัมม. พระประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย. กรุงเทพฯ : ป. พินาคะ การพิมพ์, 2515.
13. ปราณี ศิริธร. เพ็ชรล้านนา. เชียงใหม่ : บมอรัทเทิร์น พรินต์ติ้ง จก., 2537.

วิหารลายคำ